

Varhaiskasvatussuunnitelma

1.8.2022

Sisällys

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat	4
1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus	4
1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	5
1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	7
1.4 Paikallinen osuus	9
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	13
2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat veloitteet	13
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot	16
2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	18
2.4 Arvoperusta	19
2.5 Oppimiskäsitys	20
2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	21
2.7 Laaja-alainen osaaminen	22
Ajattelu ja oppiminen	23
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	24
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	24
Monilukutaito	25
Digitaalinen osaaminen	25
Osallistuminen ja vaikuttaminen	25
2.8 Paikallinen osuus	26
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri	33
3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet	34
Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	35
Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	35
Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	35
Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	36
Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	37
3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	37
3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	39
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	39
Yhteistyö eri tahojen kanssa	40
3.4 Paikallinen osuus	41

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen.....	47
4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys.....	47
4.2 Pedagoginen dokumentointi.....	48
4.3 Monipuoliset työtavat.....	49
4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä.....	49
4.5 Oppimisen alueet.....	51
Kielten rikas maailma.....	51
Ilmaisun monet muodot.....	53
Minä ja meidän yhteisömme.....	55
Tutkin ja toimin ympäristössäni.....	56
Kasvan, liikun ja kehityn.....	58
4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.....	59
Kaksikielinen varhaiskasvatus.....	61
4.7 Paikallinen osuus.....	63
5. Lapsen tuki.....	72
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut.....	72
Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut.....	72
5.2 Yhteistyö tuen aikana.....	74
Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö.....	74
Monialainen yhteistyö.....	74
5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa.....	75
Yleinen tuki.....	76
Tehostettu tuki.....	76
Eriytynyt tuki.....	77
Tuen muodot.....	77
5.4 Lapsen tuen arviointi.....	78
5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana.....	79
5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista.....	81
5.7 Paikallinen osuus.....	82
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus.....	90
6.1 Paikallinen osuus.....	90
7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa.....	91
7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen.....	91

7.2 Paikallinen osuus	92
Liite 1: Lomake vasu-keskustelun tueksi.....	95
Liite 2: Lomake vasu-keskustelun tueksi (lapsen lomake)	97
Liite 3: Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	98
Liite 4: Vasuprosessi.....	102
Liite 5: Uusi lapsi päiväkodissa	103
Liite 6: Uusi lapsi ryhmäperhepäiväkodissa	103
Liite 7: Uusi lapsi perhepäivähoidossa	105
Liite 8: Aloituskeskustelulomake	106
Liite 9: Tiedonsiirtolomake varhaiskasvatuksesta esiopetukseen	108

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustilain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatustilain, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta². Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti³. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys⁴. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusion periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvo-perustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

¹ Varhaiskasvatustilain (540/2018)

² Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

³ Varhaiskasvatustilain 3 §

⁴ HE 148/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatustilain muuttamisesta, s. 30–31

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka⁵.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä⁶.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti päätettäviä asioita, jotka ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ja varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan **varhaiskasvatuksen järjestäjällä** kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa⁷. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoitettaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaan yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä.⁸

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia

⁵ Varhaiskasvatustalaki 2 §

⁶ Varhaiskasvatustalaki 21 §

⁷ Varhaiskasvatustalaki 1 §

⁸ Varhaiskasvatustalaki 22 §

perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁹
- kotoutumissuunnitelma¹⁰
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma¹¹.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen¹².

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosi- aali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta var- ten¹³.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallis- tua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁴. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta¹⁵ tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen¹⁶ tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

⁹ Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (1292/2013)

¹⁰ Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) 15 §

¹¹ Suositus

¹² Varhaiskasvatuslaki 20 §

¹³ Varhaiskasvatuslaki 8 §

¹⁴ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁵ Varhaiskasvatuslaki 65–73 §

¹⁶ Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013)

1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmalista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹⁷. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu¹⁸ ja tarpeet. Myös lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa¹⁹. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista.²⁰

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa²¹.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua

¹⁷ Varhaiskasvatuslaki 23 §

¹⁸ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 148/2021 s. 34

¹⁹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

²⁰ HE 148/2021, s. 34

²¹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.²²

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma²³. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan²⁴. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy.²⁵ Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti²⁶. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä²⁷. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteutta-

²² Varhaiskasvatuslaki 23 § ja HE 148/2021 s. 34

²³ Terveystieteiden tutkimuskeskus (1326/2010) 8 §

²⁴ Varhaiskasvatuslaki 41 §

²⁵ Varhaiskasvatuslaki 23 §

²⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

²⁷ Varhaiskasvatuslaki 40 §

misen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.²⁸

1.4 Paikallinen osuus

Eurajoella varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu kuntatasoisena suunnitelmana, joka kattaa kunnan kaikki varhaiskasvatuspalvelut. Kunnassamme laaditaan jokaiselle lapselle oma varhaiskasvatussuunnitelma, ja lisäksi päiväkodissa sekä ryhmäperhepäivähoidossa ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan suomen kielellä. Paikallinen osuus on liitetty valtakunnallisten perusteiden jatkoksi lukukohtaisesti. Suunnitelma julkaistaan kunnan varhaiskasvatuksen kotisivuilla, Pedanet:ssa ja OPH:n ePerusteissa.

Kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on otettu huomioon esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmat, kunnan hyvinvointisuunnitelma, muut lasta ja perhettä koskevat asiakirjat sekä kunnan strategiset linjaukset.

Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksen linjauksena on laadukas, tasapuolinen, hyvinvointia edistävä, lapsen oppimista ja kehitystä tukeva sekä ennalta ehkäisevään toimintaan painottuva varhaiskasvatus eurajokelaisille lapsille paikallinen omaleimaisuus huomioiden. Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on luoda toimintakulttuuri, jossa lapsen sekä perheen osallisuus ja vuorovaikutus ovat vahvaa ja pedagogiikan merkitys korostuu.

Varhaiskasvatussuunnitelman päivitys on toteutettu yhteistyössä Eurajoen varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Lisäksi varhaiskasvatuksessa olevilla lapsilla, heidän huoltajillaan ja yhteistyötahoilla on ollut mahdollisuus osallistua päivittämiseen sähköisen Webropol-kyselyn avulla (2022). Lapsille osin kuvitettu Webropol-kysely toteutettiin varhaiskasvatuksessa. Lapsi sai vastata kyselyyn oman ikätasonsa mukaan itse. Vastausprosentti oli iso, 90 %. Tulokset kertovat, että lapsilla on useampia kaveriteita, lempileikkejä ovat rakenteluleikit, piirtäminen ja autoleikit. Lempiretkikohteiksi nousivat leikkipuisto, metsäalueet ja kyselyn ajankohta huomioiden talviliikuntamuodot. Vastausten perusteella lapset kokivat aikuisen turvallisen kuuntelijana ja avun antajana. Lelutoiveita nousi esiin monipuolisesti.

²⁸ Varhaiskasvatustilain 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

"Autoja, pehmokissoja, pehmokoiria, lehmeitä ja heppoita."

”Sellaisia legoja, millä pystyy rakentamaan prinsessalinnoja, jossa on pinkki katto. Linnassa toinen lego auringon värinen, toinen pinkki ja toinen porkkanan värinen. Sateenkaaren värejä, myös ruohon väri, pinkkinukkeinen mekko, päässä rusetti ja hienot kengät.”

Vanhemmille ja henkilökunnalle osoitetussa Webropol-kyselyssä tärkeimpinä asioina ja arvoina nousivat esiin turvallisuus, aito läsnäolo ja luottamus. Leikin merkitys korostui molempien ryhmien vastauksissa; huoltajat kokivat tärkeänä lapsen vaikuttamisen mahdollisuuden omiin leikkeihinsä, ja varhaiskasvatushenkilöstö nosti leikin merkityksellisten asioiden joukkoon. Huoltajat kokivat suullisesti kerrotun tiedon olevan tärkein kanavista liittyen päivittäiseen kuulumisten vaihtoon. Eurajoen varhaiskasvatuksen vahvaa arvoperustaa ovat turvallinen sujuva arki, lämmin vuorovaikutus ja aito läsnäolo, osallisuuden vahvistaminen sekä varhainen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki.

”Joka päivä on hyvä päivä!”

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman eli lapsen vasun lähtökohtana on lapsen yksilölliset tarpeet, mielenkiinnon kohteet ja hyvinvointi. Lapsen vasuun kirjataan lapsen vahvuudet, kehittymisen, oppimisen ja hyvinvoinnin tavoitteet, tuen tarpeet sekä tarvittavat tukitoimet. Lapsen vasu on varhaiskasvatushenkilöstön työväline toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa. Vasun pohjalta luodaan yhteiset tavoitteet ja sopimukset siitä, miten sekä oppimisympäristöjä että lapsen yksilöllisiä kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tarpeita toteutetaan varhaiskasvatuksessa. Lapsen vasuun tulee kirjata lapsen tuen tarpeet, tukitoimien toteutuminen ja vaikuttavuuden arviointi. (Luku 5).

Lapsen vasu laaditaan, kun lapsi on tullut tutuksi, kuitenkin noin kahden kuukauden sisällä varhaiskasvatuksen aloituksesta. Lapsen vasun laatimiseen kerätään huoltajilta ja lapselta tietoa Vasu-keskustelun tueksi -lomakkeiden (liitteet 1 ja 2) avulla. Lapsen vasuun kirjattujen pedagogisten tavoitteiden ja toimintakäytäntöjen vaikutusta lapsen oppimiseen ja kehitykseen havainnoidaan ja seurataan säännöllisesti. Lapsen vasu on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Mahdollisten tukitoimien toteutumista, niiden riittävyttä ja vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti ja lapsen vasua päivitetään tuen tarpeen muuttuessa.

Päiväkodissa varhaiskasvatuksen opettajalla on vastuu lapsen vasun laatimisesta, sisällöstä ja arvioinnista. Suunnitelma laaditaan ja arvioidaan yhteistyössä varhaiskasvatustiimin ja huoltajien kanssa. Perhepäivähoidossa ja ryhmäperhepäivähoidossa hoitaja laatii lapsen vasun ja perhepäivähoidon esimies hyväksyy sen ja hänen asiantuntijuuttaan voi hyödyntää tarvittaessa vasun laadinnassa ja keskustelussa huoltajien kanssa. Perhepäivähoidossa hoitaja arvioi vasun toteutumista omassa työssään ja tarvittaessa yhteistyössä esimiehensä kanssa. Perhepäivähoitajan oman lapsen vasun laatimisesta vastaa perhepäivähoidon esimies.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (liite 3) noudattaa opetushallituksen antamaa mallilomaketta pienin muutoksin. Kaikki lapsen varhaiskasvatukseen sisällytetyt lomakkeet ovat salassa pidettäviä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma sekä sen oleelliset liitteet arkistoidaan pysyvästi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaprosessi on esitelty liitteessä 4.

Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma

Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma (ryhmävasu) toimii tiimille lapsiryhmän toiminnan ”käsikirjana”, joka toimii itsearviointin, ryhmätyöskentelyn ja ryhmän pedagogisen suunnittelun tukena. Ryhmävasu laaditaan toimintakauden alkuvaiheessa ja sitä työstetään tiimin kanssa koko kauden ajan. Se elää tiimin muutoksissa mukana ja siihen kirjataan lasten vasuista esille nousevat yksilölliset, tiimin toimintaan vaikuttavat asiat. Ryhmävasun hyväksyy yksikön esimies.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina²⁹. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustalain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana³⁰. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopeutuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla³¹.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti³². Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto³³.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä³⁴. Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

²⁹ Varhaiskasvatustalain 5 § 4 momentti

³⁰ Varhaiskasvatustalain 1 §

³¹ Varhaiskasvatustalain 1 ja 12 §

³² Varhaiskasvatustalain 5 § 2 momentti

³³ Varhaiskasvatustalain 52 §

³⁴ Varhaiskasvatustalain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen³⁵ sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia³⁶ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³⁷. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella³⁸. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki³⁹, tasa-arvolaki⁴⁰, Euroopan ihmisoikeussopimus⁴¹, YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁴², YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista⁴³, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista⁴⁴ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet⁴⁵.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea⁴⁶, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä⁴⁷. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatuslakia⁴⁸, sosiaalihuoltolakia⁴⁹, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia⁵⁰, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁵¹ ja terveydenhuoltolakia⁵² sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

³⁵ Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

³⁶ Hallintolaki (434/2003)

³⁷ Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

³⁸ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

³⁹ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

⁴⁰ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

⁴¹ Euroopan ihmisoikeussopimus 1990

⁴² YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

⁴³ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

⁴⁴ YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

⁴⁵ Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

⁴⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁴⁷ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

⁴⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁴⁹ Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

⁵⁰ Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettu laki (380/1987)

⁵¹ Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

⁵² Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

Varhaiskasvatustalain⁵³ mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmetyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁵⁴. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava

⁵³ Varhaiskasvatustalaki 3 §

⁵⁴ Varhaiskasvatustalaki 12 ja 19 §

asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁵⁵. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu.⁵⁶ Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksesta annettuja säädöksiä⁵⁷. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁵⁸. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁵⁹.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1)⁶⁰. Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa⁶¹. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁶².

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta⁶³. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuslaissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta⁶⁴. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat.

⁵⁵ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁵⁶ Varhaiskasvatuslaki 11 §

⁵⁷ Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

⁵⁸ Varhaiskasvatuslaki 25 §

⁵⁹ Varhaiskasvatuslaki 75 §

⁶⁰ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁶¹ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁶² Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

⁶³ Varhaiskasvatuslaki 1 §

⁶⁴ Varhaiskasvatuslaki 1 §

Myös tuen antamisen mahdollisuudet vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuodoittain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatuspalveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.⁶⁵

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarusuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoitukseen ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä⁶⁶. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁶⁷.

Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta⁶⁸. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka⁶⁹. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena⁷⁰. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset⁷¹. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

⁶⁵ Varhaiskasvatuslaki 4 ja 16 §

⁶⁶ Varhaiskasvatuslaki 34–38 §

⁶⁷ Varhaiskasvatuslaki 25 §

⁶⁸ Varhaiskasvatuslaki 2, 25 ja 35 §

⁶⁹ Varhaiskasvatuslaki 1 ja 38 §

⁷⁰ Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) 2 §

⁷¹ Varhaiskasvatuslaki 38 §

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikki- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatustavan tavoitteet voidaan ottaa huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän.⁷²

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa.⁷³

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltaja ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntea jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁷⁴.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusope-

⁷² Varhaiskasvatustalaki 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85

⁷³ Varhaiskasvatustalaki 13 §

⁷⁴ Varhaiskasvatustalaki 3 § 1 momentti 5 kohta

tuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.⁷⁵

2.4 Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁷⁶, varhaiskasvatustilain⁷⁷ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti⁷⁸.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuisen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseen, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

⁷⁵ Esimerkiksi varhaiskasvatustilain 40–42 §

⁷⁶ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

⁷⁷ Varhaiskasvatustilain 20 §

⁷⁸ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävä ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa⁷⁹. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.⁸⁰

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatuskäytäntöihin luoo edellytyksiä hyvälle kasvatustyöskäytännölle⁸¹. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

2.5 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat

⁷⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁸⁰ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

⁸¹ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoidessa ja tarkkaillen ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatuskäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatustieteeseen ja varhaiskasvatustieteeseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää⁸².

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatustieteellinen, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

⁸² Varhaiskasvatustilasto 2 ja 23 §

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoitetaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet

ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittämiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan, mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omaan kykyihinsä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävästä elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Monilukutaito

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitys, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innotetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Digitaalinen osaaminen

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella

lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

2.8 Paikallinen osuus

Varhaiskasvatuksen järjestäminen

Eurajoella varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa, perhepäivähoidossa ja ryhmäperhepäiväkodeissa. Näiden lisäksi järjestetään avointa varhaiskasvatustoimintaa. Tarkempi tieto varhaiskasvatussyksiköistä on nähtävissä kunnan internetsivuilla ja Pedanetissä. Yksityistä varhaiskasvatusta tuetaan yksityisen hoidon tuella ja yksityisen hoidon tuen kuntalisällä.

Varhaiskasvatuksen eri toimintamuotojen välinen yhteistyö

Lapsen etu ja hyvinvointi ovat eri toimintamuotojen kesken tehtävän yhteistyön perusta. Yhteistyön muotoja ovat esimerkiksi yhteiset konsertit, esitykset, teemapäivät, tapahtumat (esimerkiksi Unelmien liikuntapäivä) ja retket. Näihin osallistutaan varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoista. Päiväkotien, ryhmäperhepäivähoidon sekä perhepäivähoidon välillä tehdään tiivistä yhteistyötä muun muassa perhepäivähoidon varahoidon järjestämiseen ja lapsen toisesta yksiköstä/toimintamuodosta toiseen siirtymiseen liittyvissä asioissa.

Varhaiskasvatuksen henkilöstölle järjestettävät yhteiset koulutukset mahdollistavat työn arvioinnin ja kehittämisen yhdessä toisten varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa koulutuksen tuomien uusien näkökulmien valossa.

Siirtymäkäytännöt

Varhaiskasvatuksen aloittaminen

Varhaiskasvatussuunnitelman perustana on yhteistyö. Mitä paremmin lapsen kasvu- ja kehitysympäristöissä tehdään yhteistyötä, sitä turvallisemmaksi ja eheämmäksi muodostuu lapsen kasvun ja oppimisen polku. Varhaiskasvatuksen suunnittelussa painottuvat huoltajien ja varhaiskasvattajien välinen yhteistyö sekä tiivis tiedon vaihto. Eurajoella on käytössä "Uusi lapsi varhaiskasvatuksessa"-ohjeistus (liitteet 5–7), joka auttaa henkilöstöä valmistautumaan uuden lapsen aloittamiseen ryhmässä.

Ennen kuin lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, lapsella ja huoltajilla on mahdollisuus tutustua lapsen tulevaan ryhmään. Tutustumiskäynneillä luodaan pohjaa yhteistyölle. Tutustumiskäynneillä lapselle ja huoltajille kerrotaan varhaiskasvatusryhmän toimintakulttuurista ja -käytännöistä sekä keskustellaan lapsen yksilöllisistä tarpeista ja perheen toiveista. Tutustumiskäynnejä järjestetään

lapsen ja perheen tarpeiden mukaan. Tutustumiskäyntien yhteydessä perheet saavat täytettävään aloituskeskustelulomakkeen (liite 8), jonka tarkoituksena on antaa lapsen tulevaan varhaiskasvatuspaikkaan tietoja lapsesta ja hänen arjestaan.

Päiväkodeissa ja ryhmäperhepäivähoidossa lapsen tulevan varhaiskasvatusryhmän henkilöstö käy tiimipalaverissa läpi tutustumiskäynneillä ja aloituskeskustelulomakkeessa esiin tulleita lapsen sekä perheen tapoihin ja tottumuksiin liittyviä olennaisia asioita. Näitä ovat esimerkiksi ruokailu, lepo, lapsen kiinnostuksen kohteet ja muut erityistä huomiota vaativat asiat. Perhepäivähoidossa tehdään tutustumiskäyntien yhteydessä lapsen hoitosopimus, johon kirjataan lapseen sekä lapsen perheen tapoihin ja tottumuksiin liittyvät asiat. Hoitosopimuksen tekoon osallistuvat lapsen huoltajat, perhepäivähoitaja sekä perhepäivähoidon esimies.

Siirtyminen varhaiskasvatuksen aikana toiseen ryhmään, yksikköön tai toiseen kuntaan

Varhaiskasvatuspalvelut muodostavat eheän kasvun ja oppimisen polun. Lapsen siirtyessä kunnan sisällä varhaiskasvatusryhmästä tai yksiköstä toiseen, mahdollistetaan tutustumiskäynnit uuteen ryhmään tai paikkaan edellä kuvatulla tavalla. Lapsen vasu siirretään henkilökunnan toimesta lapsen uuteen varhaiskasvatusryhmään. Lapsen siirtyessä yksiköstä, ryhmästä tai toimintamuodosta (esim. perhepäivähoidosta päiväkotiin) toiseen järjestetään tiedonsiirtopalaveri vanhan ja uuden varhaiskasvatusryhmän välillä yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. Lapsen muuttaessa toiseen kuntaan annetaan huoltajille lapsen vasusta kopio sekä muut mahdolliset siirrettävät asiakirjat toimitettavaksi lapsen uuteen varhaiskasvatuspaikkaan. Lähettävä taho vastaa tiedonsiirron toteutumisesta. Lapsen alkuperäinen vasu arkistoidaan.

Siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

Esiopetukseen siirtyville lapsille järjestetään esiopetusvuotta edeltävänä keväänä tutustumispäivä, jolloin lapset tutustuvat tulevaan esiopetuspaikkaan ja -ryhmään. Huoltajille järjestetään erillinen tutustuminen ja vanhempainilta joko esiopetusta edeltävänä keväänä tai esiopetusvuoden alussa.

Lapsen vasu siirretään henkilökunnan toimesta lapsen tulevaan varhaiskasvatuksen esiopetusryhmään. Tarvittaessa järjestetään tiedonsiirtopalaveri yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. Tiedonsiirtopalaverit voidaan pitää myös esimerkiksi seurakunnan kerhojen ja yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen sekä lapsen tulevan esiopetusryhmän välillä. Lapsen siirtyessä koulun esiopetukseen lapsen vasu arkistoidaan ja tiedonsiirron apuna käytetään ”Tiedonsiirto varhaiskasvatuksesta esiopetukseen” lomaketta (liite 9).

Vastuu tiedonsiirrosta on varhaiskasvatuksen henkilöstöllä. Kaikissa siirtymävaiheissa varmistetaan lapsen kasvun ja oppimisen kannalta välttämättömien ja tarpeellisten tietojen luovuttaminen huoltajien luvalla. Tietojen siirtämisessä hyödynnetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Eurajoen varhaiskasvatuksen arvoperusta

Vuoden 2022 alussa järjestettyjen webropol-kyselyjen (1. Paikallinen osuus) vastausten perusteella vanhempien ja henkilöstön mielestä Eurajoen varhaiskasvatuksen viisi tärkeintä arvoa ovat turvallisuus, aito läsnäolo, leikki, luottamus ja kiireettömyys. Vanhempien vastauksissa seuraavina tärkeinä arvoina olivat toiminnallinen oppiminen ja avoimuus. Henkilöstön vastauksissa näiden edelle ehtivät vielä yksilöllisyys, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Eurajoen varhaiskasvatukseen on määritelty yhteinen arvoperusta, jonka mukaan varhaiskasvatusta toteutetaan (kuvio 1.).

Turvallisuus näkyy Eurajoen varhaiskasvatuksessa arjen toiminnassa. Lasten turvallisuuden tunnetta ja sen kokemista vahvistavat ryhmien aikuisten tiimeissään yhteisesti sopimat toimintatavat. Viikoittaisten tiimipalaverien lisäksi tiimeissä laadittava ryhmävasu toimii ryhmän toiminnan suunnittelun välineenä. Ryhmäkohtaiset retkisuunnitelmat mahdollistavat erilaisten tilanteiden ennakoinnin retkillä ja erilaiset turvallisuussuunnitelmat, kuten yksikkökohtaiset pihasuunnitelmat varmistavat turvallisuutta lasten ulkoillessa varhaiskasvatuksen piha-alueilla.

Aito läsnäolo lasten kanssa ollessa ja tehdessä tarkoittaa lasten leikkeihin osallistumista, lasten asioiden kuuntelua ja niistä kiinnostumista. Aitoon läsnäoloon liittyvät ja sitä vahvistavat kiireettömyyden ja luottamuksen kokemukset. Paitsi lapsiryhmän toiminnassa, nämä ovat keskeisiä arvoja myös yhteistyön toteuttamisessa vanhempien kanssa.

Varhaiskasvatuskäisen lapsen oppimisessa leikki ja toiminnallisuus kietoutuvat toisiinsa. Leikki on lapselle ominainen tapa tutkia ja tutustua häntä ympäröivään maailmaan. Lapsi aistii ympäristöään ja ilmaisee itseään kokonaisvaltaisesti. Toiminnallisen oppimisen lähtökohtana ovat lapsen mielenkiinnon kohteet. Aikuisen tehtävänä on hyödyntää näitä pedagogisen toiminnan suunnittelussa. Leikin keskeisyyttä Eurajoen varhaiskasvatuksessa avataan tarkemmin luvussa 3.

Arvoperusta

Lapsuuden itseisarvo	Ihmisenä kasvaminen	Lapsen oikeudet	Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus	Perheiden monimuotoisuus	Terveellinen ja kestävä elämäntapa
<p>Aito läsnäolo</p> <p>Positiivisuus</p> <p>Lapsen itsetunnon vahvistaminen lapsen ihailu ja positiivinen palaute</p> <p>Lapsen yksilöllinen huomiointi</p> <p>Lapsen mielipiteiden ja näkemysten kuunteleminen, arvostaminen ja huomiointi</p>	<p>Ryhmän sääntöjen laatiminen yhdessä lasten kanssa</p> <p>Tunnekasvatus eri menetelmin</p> <p>Oikean ja väärän pohtiminen</p> <p>Kiusaamiseen puuttuminen ja sen ennaltaehkäisy, väkivallattomuus</p> <p>Konfliktien ratkaisemisessa lapset mukana opettelemassa neuvottelutaitoja</p> <p>Erehtymisen ja epäonnistumisen mahdollisuus</p> <p>Lapsella oikeus näyttää kaikenlaisia tunteita</p>	<p>Aikuisen sensitiivisyys ja lämmin vuorovaikutus</p> <p>Syli, turva</p> <p>Leikille aikaa</p> <p>Kiirettömyys arjessa</p> <p>Ryhmään kuuluminen</p> <p>Valintojen tekeminen arjen eri tilanteissa</p> <p>Mielipiteen ilmaiseminen</p> <p>Monipuolinen toiminta ja erilaiset kokemukset</p>	<p>Erilaisuutta kunnioittava ilmapiiri</p> <p>Luottamuksellinen yhteistyö vanhempien kanssa</p> <p>Avoin keskustelu ja vuorovaikutus vanhempien kanssa</p> <p>Lasten oppimiskeskustelut</p> <p>Suomalaiseen kulttuuriperintöön tutustuminen</p>	<p>Avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin</p> <p>Vasukeskustelut</p> <p>Rohkeus puuttua ajoissa, ottaa puheeksi ja tukea</p> <p>Kotien arvot - päiväkodin arvot, yhteisen ymmärryksen löytyminen</p> <p>Vanhempien osallisuus</p>	<p>Esteettinen ajattelu, tavaroista ja järjestyksestä huolehtiminen</p> <p>Kierrättäminen ja kestävä kehitys</p> <p>Ruokailukasvatus, valintojen mahdollisuus</p> <p>Lapsella mahdollisuus suunnitella oppimisympäristöjä ja vaikuttaa välineiden hankintaan</p> <p>Lähiympäristöön tutustuminen, uuden kokeemukset, retket, lähiympäristön arvostaminen</p>

Kuvio 1. Eurajoen varhaiskasvatuksen arvoperusta.

Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Lapsen aikaisemmat kokemukset, käsitykset ja tiedot ympäröivästä maailmasta toimivat perustana lapsen maailmankuvan rakentumisessa. Uuden tiedon rakentamisessa lapsella on aktiivinen rooli. Lapselle ominaisia tapoja toimia ja oppia ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen sekä taiteen eri alueisiin liittyvä itseilmaisuus.

Lapsen oppiminen on kokonaisvaltainen, toiminnallinen ja kokemuksellinen tapahtuma, johon yhdistyvät lapsen ajattelu ja vuorovaikutus toisten lasten ja aikuisten kanssa. Oivaltamisen ja oppimisen ilon syntyminen ja niiden säilyminen on tärkeää. Varhaiskasvattajan rooli on toimia lapsen kasvun ja oppimisen mahdollistajana. Kasvattajan tehtävänä on tukea, rohkaista, ohjata sekä luoda myönteinen ja innostava oppimisen ilmapiiri omalla positiivisella asenteellaan uuden oppimista kohtaan. Aikuinen on läsnä leikeissä, ideoi niitä lasten kanssa ja tarjoaa leikkeihin lapsille erilaisia

materiaaleja. Aikuisen tehtävänä on mahdollistaa kaikkien lasten osallistuminen yhteisiin leikkeihin ja lapsen osallisuus niissä. Ristiriitatilanteissa aikuisen tehtävänä on auttaa lasta ymmärtämään ristiriitatilannetta ja löytämään keinoja tilanteen ratkaisemiseksi sanoittamalla leikkitalanteita.

Jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen perustana on omien vahvuuksien tunnistaminen ja niiden hyödyntäminen. Tämä edistää myös myönteisen minäkäsityksen ja itsetunnon kehittymistä. Vanhempien huomiot lapsensa vahvuuksista sekä varhaiskasvatusryhmän aikuisten tekemät havainnot lasten leikeissä ja muissa arjen tilanteissa toimivat tärkeinä toiminnan suunnittelun välineinä. Nämä huomiot kirjataan lapsen vasuun.

Varhaiskasvatus on kokopäiväpedagogiikkaa, jolloin kaikki päivän tilanteet ovat kasvun ja oppimisen kannalta merkityksellisiä. Kokopäiväpedagogiikkaa suunniteltaessa ohjeistuksena toimivat varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvattu oppimiskäsitys sekä pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus. Nämä varhaiskasvatuksen ulottuvuudet painottuvat eri tavoin eri-ikäisillä lapsilla, ja niiden merkitys vaihtelee erilaisissa tilanteissa. Mitä pienempi lapsi on, sitä suurempi osa varhaiskasvattajan ja lapsen vuorovaikutuksesta tapahtuu perushoitotilanteissa.

Perushoitotilanteissa lapselle sanoitetaan esineitä ja selitetään asioita. Lapsen aloitteisiin, ihmetteilyyn ja kysymyksiin tartutaan herkästi. Tilanteissa loruillaan, lauletaan, huomioidaan ja havainnoidaan, sekä sanoitetaan tunteita. Kaikissa tilanteissa lapsen ja kasvattajan välinen lämmin kohtaaminen on tärkeää. Lapsen kasvaessa harjoitteleme omatoimisuuden taitoja arjessa toistuvissa tilanteissa. Omista vaatteista ja käytetyistä välineistä huolehtimista harjoitteleme viemällä ne käytön jälkeen omille paikoilleen. Ruokailutilanteissa tutustumme uusiin makuihin maistelemalla ja haistelemalla, opetamme hyviä ruokailutapoja ja sopivaa ruokailuvälineiden käyttöä lapsen ikätaso, taidot sekä perheiden ruokailutottumukset huomioiden. Ruokailussa ja sen järjestämisessä huomioimme valtion ravitsemusneuvottelukunnan (VRN) varhaiskasvatukselle antamat ruokailusuositukset (<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-992-7>).

Lapsen oppimista tuetaan vertaisryhmässä ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Lapsen osallisuutta vahvistetaan toimimalla pienryhmissä. Pienryhmät voivat olla kiinteitä, jolloin ryhmien lapset ovat etukäteen sovittuja, tai vaihdella päivän ja toiminnan mukaan. Pienryhmätoiminta antaa mahdollisuuden joustavammalle toiminnalle ja tilojen käytölle. Pienryhmätoiminta takaa jokaisen lapsen kuulluksi ja nähdyksi tulemisen ja kasvattajan mahdollisuuden olla aidosti läsnä, havainnoiden ja huomioiden juuri näitä lapsia. Pienryhmätoiminta mahdollistaa myös kiireettömyyden tunteen ja mahdollisuuden tukea lapsen omatoimisuutta.

Leikkiä ja sen merkitystä oppimisessa ja lapsen kokonaisvaltaisessa kehittämisessä painotetaan. Lapsen käsitystä itsestään osaavana ja taitavana oppijana vahvistetaan kannustamalla, kehumalla sekä antamalla paljon myönteisiä onnistumisen kokemuksia.

Ryhmävasuilla, ryhmä-/tiimipalavereilla ja muilla yhteisillä palavereilla taataan henkilöstön yhteinen ymmärrys lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin edistämisestä parhaalla mahdollisella tavalla. Henkilöstön pedagogista asiantuntemusta ja ammattitaitoa kehitetään koulutusten avulla.

Laaja-alainen osaaminen

Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa laaja-alaisen osaamisen osa-alueilla painotetaan erityisesti seuraavia asioita:

Ajattelun ja oppimisen taidot

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät yhteisen ihmettelyn, pohdinnan ja keskustelujen avulla. Lapsella tulee olla mahdollisuus kysyä, kyseenalaistaa ja käyttää mielikuvitusta ja luovuutta erilaisien ratkaisujen pohtimisessa. Lapsen luonnollista toimintatapaa (leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen, erilaisten työtehtävien tekeminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu) hyödyntäen mahdollistetaan lapselle oppimisen ilo ja samalla kannustetaan lasta sinnikkyteen ja uuden oppimiseen. Esimerkiksi juhlien, tapahtumien ja tilaisuuksien suunnitteluun ja toteutukseen otetaan lapset mukaan ideoimaan, valmistamaan materiaaleja ja koristeita, toteuttamaan erilaisia työtehtäviä ja esityksiä.

Fyysinen aktiivisuus tukee ajattelun ja oppimisen taitoja, minkä vuoksi on tärkeää mahdollistaa lasten päivittäinen monipuolinen liikkuminen. Eurajoen varhaiskasvatuksen arkeen on luotu pysyviä toimintatapoja lisäämään liikuntaa, kuten yksiköiden välillä kiertävät liikuntakassit. Varhaiskasvatustyksiköiden piha-alueiden lisäksi hyödynnetään sekä lähialueen rakennettuja liikuntapaikkoja että lähimetsää ja luontoa.

Kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun taidot

Kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun taitoja lapset harjoittelevat muun muassa leikissä. Lasten keskinäiselle leikille annetaan aikaa, niin sisällä kuin ulkona. Aikuinen on leikissä mukana tai saatavilla toimien lapsille mallina ja ohjaten lapsia ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Leikin avulla lapsi harjoittelee erilaisia sosiaalisia tilanteita, omien tunteiden hallintaa sekä muiden huomioimista positiivisin keinoin.

Itsestä huolehtimisen ja arjen taidot

Tunteiden tunnistamiseen, ilmaisuun ja hallintaan tarvitaan aikuisen apua ja tukea. Tunnekasvatuksessa käytetään hyväksi eri ilmaisun välineitä, mm. pöytäteatteria, kuvakirjoja, tunnekortteja, lauluja ja leikkejä sekä videoita. Näitä taitoja harjoittelemalla kehitetään myös lapsen omaa itse-tuntoa. Terve itsetunto ja positiivinen minäkuva vaikuttavat myönteisesti lapsen tapaan kohdata muut ihmiset. Tällöin hän saa valmiuksia oppia tunnistamaan paremmin niin omat kuin toistenkin rajat, eikä tunne tarvetta kiusata muita.

Monilukutaito

Monilukutaitoon kuuluvaa kivanlukutaitoa voidaan harjoitella esimerkiksi tutkimalla kuvaa ja pohdimalla, mitä on tapahtunut ennen kuvan ottamista ja mitä voisi tapahtua kuvan ottamisen jälkeen (kokonaisvaltainen kuvan ymmärtäminen). Koodaamisen alkeiden opettelussa voidaan esimerkiksi käyttää toimintakuvia oman toiminnan ohjauksen välineenä ja lapselle voidaan pilkkoa toimintaohjeet esimerkiksi pukeutumisesta uloslähtöön. Tärkeää monilukutaidon kehittymisessä on aikuisen lapselle tarjoama monipuolinen tekstiympäristö. Aikuinen auttaa lasta jäsentämään ja tulkitsemaan ympäristössä olevia erilaisia tekstejä ja on kiinnostunut yhteisestä ihmettelystä. Eurajoen kunta tarjoaa rikkaan toimintaympäristön niin sisällä kuin ulkona. Liikenteessä kulkiessa tutkitaan esim. liikennemerkkejä, mainoskylttejä, automerkkejä ja rekisterinumeroita. Sisätiloja pystytään muokkaamaan monipuolisesti lasten kiinnostuksen kohteiden mukaan. Seinillä ja lattioilla näkyy mm. erilaisia kuvia, numeroita ja toimintaohjeita.

Sekä monilukutaidon että digitalisaation osa-alueilla työvälineenä hyödynnämme muun muassa Uudet lukutaidot -kehittämishjelmassa laadittuja oppaita [Polkuja medialukutaitoon - Opas varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen \(mediataitokoulu.fi\)](#) ja [Polkuja ohjelmointiosaamiseen - Opas varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen \(mediataitokoulu.fi\)](#).

Digitalisaatio

Digitaalisuus on alati kehittyvä osa-alue myös varhaiskasvatuksessa. Aikuisen tehtävänä on luoda oppimistilanteita, joissa lapsi saa itse arvioida kriittisesti esim. itsetehtyä videointia. Yhdessä pohditaan, mikä on totta ja mikä ei. Aikuisten tehtävänä on auttaa laajentamaan lasten digiosaamista myös lapsille tuttuun pelien ulkopuolelle.

Digitaalisuuden hyödyntäminen varhaiskasvatuksessa näkyy erilaisin tavoin. Käytössä voivat olla puhelimet, tabletit, tietokoneet, bee-botit ja älytaulut. Lapset saavat itse olla aktiivisina toimijoina, kokeilla erilaisia tapoja käyttää ohjelmia ja sovelluksia. Yleisimmin käytössä ovat erilaiset kielellisiä ja matemaattisia valmiuksia antavat sovellukset. Lapset saavat itse myös valokuvata ja videoida ympäristöään ja toimintaansa. Laitteilla haetaan lisäksi tietoa lasta askarruttaviin asioihin sekä hyödynnetään erilaista musiikkia ja videoita oppimistilanteissa.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aikuisten tekemät havainnot lasten mielenkiinnon kohteista varhaiskasvatuksen arjessa sekä huoltajien näkemykset vaikuttavat toiminnan suunnitteluun. Lapset saavat kertoa omia toiveitaan ja mielipiteitään. Yhtenä välineenä voivat olla "lasten kokoukset". Laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään asiakastytyväisyyskyselyillä, tiimin tekemien ryhmävasujen laadinnassa ja niiden tarkistuksissa.

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen⁸³. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

⁸³ HE 148/2021 s. 30–31

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusiivisiin periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusiivisen johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.⁸⁴

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

⁸⁴ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 40/2018 vp, s. 85

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁸⁵ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus

⁸⁵ Varhaiskasvatustilaki 3 § 1 momentti 6 kohta

kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁸⁶. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

⁸⁶ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁸⁷. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö⁸⁸. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

⁸⁷ Varhaiskasvatustilain 10 §

⁸⁸ Varhaiskasvatustilain 3 § 1 momentti 2 kohta ja 10 §

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä⁸⁹.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa⁹⁰. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi⁹¹.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustellut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

⁸⁹ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁹⁰ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta

⁹¹ Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet⁹². Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä⁹³.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.⁹⁴

⁹² Varhaiskasvatuslaki 7 ja 22 §

⁹³ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁹⁴ Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatuslaki 7 §

3.4 Paikallinen osuus

KEHITÄMME VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAKULTTUURIA SEURAAVIEN PERIAATTEIDEN MUKAISESTI:

*"On kaikilla lapsilla maailmassa pieni tiukunen helisemässä,
syvällä sydämen sykkyrässä. Se lapsessa hellästi soi.
Ja vaikka se tiuku on piilossa, sen kuulee lapsen ilossa
ja näkee valona katseessa, kun hän unelmoi.
Oi, kaikki tiukset helähtäkää, maailman aikuiset herätkää.
On lapsilla ikävä leikkimään, he kaipaavat syliä hyvää"*

Inkeri Karvonen

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Eurajoen kunnassa näemme varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen osana laadukkaan varhaiskasvatuksen tuottamista. Pidämme tärkeänä lasten hyvinvoinnin, yhtäläisen osallisuuden ja oppimisen edistämistä sekä eri tuen tasojen huomioimista. Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioimme kaikkien lasten yhtäläiset mahdollisuudet olla osallisena omien tarpeitensa ja yksilöllisen kehitystasonsa mukaisesti sekä kehittyä omana ainutlaatuisena yksilönä ryhmässä. Toimintakulttuurin kehittämisessä tärkeä merkitys on pedagogisella johtajuudella. Pedagogista johtajuutta ja henkilökunnan pedagogista osaamista tuetaan laadukkaalla ja monipuolisella koulutuksella.

Varhaiskasvatuksessa näkyy sensitiivinen ja kunnioittava työote suhteessa lapsiin, huoltajiin ja toisiin työntekijöihin. Positiivisella ja kannustavalla ilmapiirillä mahdollistamme toisten mielipiteiden huomioon ottamisen sekä tarjoamme mahdollisuuden uusien ideoiden kokeilemiselle ja uuden oppimiselle. Eri varhaiskasvatustoimintamuotojen toimintakulttuurin arvioinnissa pohdimme käytössä olevia toimintamalleja ja perusteluja, miksi toimitaan tietyllä tavalla.

Kehittyvä ja oppiva yhteisö toimii suunnitelmallisesti, arvioi omia ja yhteisiä toimintatapoja sekä luo uusia tapoja toimia inklusiivisessa toimintaympäristössä. Käytössämme olevien arviointityökalujen (ryhmävasu, tiimisopimukset, työyhteisöjä ohjaavat toimintaohjeet, toimintasuunnitelmat ja asiakastyytyväisyyskyselyt) lisäksi kehitämme uusia tapoja arvioida.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa leikin merkitys ja arvostus koetaan tärkeäksi: leikki on keskeisessä osassa päivittäistä toimintaa. Aikuisen tehtävänä on tukea kaveritaitojen harjoittelua ja taata jokaiselle lapselle mahdollisuus olla leikissä aktiivisena toimijana, osana isompaa ryhmää. Ai-

kuiset ohjaavat, mallintavat ja sanoittavat leikkiä. Aikuinen on mukana leikissä kannustaen ja elävöittäen leikkiä muun muassa heittäytymällä leikkiin ja hassuttelemalla. Arvostamme leikkirauhaa, leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistamme keskittymisen leikkiin. Tärkeää on huomioida erilaiset tuen tarpeet leikkitaidoissa ja etsiä keinoja leikkitaitojen vahvistamiseen.

Ryhmävasua käyttäen luomme, arvioimme ja kehitämme leikkitalanteita, aikuisen osallisuutta sekä oppimisympäristöjen toimivuutta. Varhaiskasvatuksessa pohdimme leikkiä lapsen näkökulmasta, tunnistamme leikkiä rajoittavia tekijöitä ja otamme lapsia mukaan toimintaympäristöjen suunnitteluun ja muokkaamme niitä lasten mielenkiinnon mukaan. Leikki- ja toimintavälineitä hankkiessa huomioimme lasten toiveet. Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa tilat, leikkivälineet ja materiaalit takaavat monipuoliset edellytykset leikin synnylle.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa tarjoamme lapsille ja huoltajille mahdollisuuksia kertoa toiveistaan ja ilmaista mielipiteitään. Henkilöstö tuo ideat ja toiveet mukaan osaksi varhaiskasvatuksen arkea. Tavoitteenamme on saada aikaan säännöllisen arvioinnin ja kuulemisen käytäntö.

Vahvistamme lasten osallisuutta esimerkiksi erilaisten projektien avulla, joissa lapset ideoivat toimintaa ja leikkiympäristöjä. Huomioimme jokaisen lapsen mielipiteen ja mahdollisuuden osallistua yhdenvertaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella rohkaisemme ja kannustamme lasta esittämään ajatuksiaan ja tuemme lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Henkilöstö tiedostaa omat mahdolliset ennakkosenteensa, mutta ne eivät saa näkyä puheissa, eleissä, teoissa tai toimintatavoissa. Henkilökunnan sensitiivisyys luo lapsille mallin moninaisuuden ymmärtämiseen. Työyhteisössä ja työtiimeissä takaamme jokaiselle tasa-arvoisen mahdollisuuden osallistua toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen. Kuulluksi tuleminen vahvistaa sitoutumista yhteiseen toimintakulttuuriin.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Eurajoen varhaiskasvatuksessa arvostamme kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoistuvaa yhteiskuntaa. Kunnioitamme lasten ja perheiden oikeutta omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä käytämme tarvittaessa tulkkipalveluja, jotta vanhemmat voivat asioida omalla kielellään.

Ymmärrämme ja otamme huomioon kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa. Kiinnitämme huomiota omaan kielenkäyttöömme tiedostaen, että henkilöstö on lapselle kielellisenä mallina sekä arvotamme paikallismurretta osana lapsen kielen ja puheen rikkautta.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Eurajoen varhaiskasvatuksessa huolehdimme fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta suunnittelemalla ja toteuttamalla monipuolista toimintaa. Ravinnon terveellisyyteen kiinnitämme huomiota ja toimimme ruokasuositusten mukaisesti. Eurajoella päiväkodeissa on pääosin omat valmistuskeittiöt ja ruoan valmistuksessa käytetään mahdollisimman paljon lähituotteita.

Vahvistamme liikunnallisia elämäntapoja tarjoamalla lapsille monipuolisia liikkumismahdollisuuksia, sekä sisällä että ulkona. Ulkoilun osuus varhaiskasvatuspäivässä on tärkeä huomioida ja toiminnassa käytämme erilaisia ulkoiluympäristöjä liikunnan motivoijina. Näin lapset pääsevät kokemaan liikunnan iloa ja onnistumisen kokemuksia päivittäin. Rikkautena Eurajoella on monimuotoinen toimintaympäristö. Eurajoen varhaiskasvatus on mukana Liikkuva varhaiskasvatus –ohjelmassa ja tavoitteena on noudattaa valtakunnallisia varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksia. Eurajoella toteutimme Leila - leikkien liikkuvaan arkeen -hankkeen (v.2018–2021), jossa ideoimme uusia ja pysyviä toimintatapoja tuoden liikuntaa arkeen niin varhaiskasvatuksessa kuin kotona. Käyttöön otimme mm. Leila-lokki-maskotin, viikonloppureput, kiertävät liikuntakassit ja liikuntaseikkailukartat. Liikuntaseikkailukarttoja on teetetty kaksi erilaista yhteistyössä Eurajoen kunnan vapaa-aikatoimen kanssa ja niiden tarkoituksena on kannustaa perheitä liikkumaan ja tutustumaan luontoon, laavuihin, leikkipaikkoihin sekä erilaisiin Eurajoelta (Luvian päästä ja Eurajoen eteläpäästä) löytyviin kulttuurikohteisiin. Kartat ovat paikallisen kuvataiteilija Maria Leppäsen kuvittamia. Karttoja jaetaan varhaiskasvatuksessa olevien lasten perheille ja ne löytyvät Eurajoen kunnan nettisivuilta (<https://www.eurajoki.fi/vapaa-aika/liikunta/lapsiperheiden-liikunta/>).

Huomioimme fyysisen turvallisuuden Eurajoen varhaiskasvatuksen erilaisilla ohjeistuksilla ja suunnitelmilla kuten, pelastus-, kriisi- ja retkisuunnitelmilla. Varhaiskasvatusyksiköissä on nimetty turvallisuudesta vastaavat henkilöt. Ympäristön ja toiminnan turvallisuuden tarkastelun ja riskien kartoituksen lähtökohtana on tapaturmien ehkäisy ja seuranta. Tiloja ja kiinteistöjä tarkastetaan ja

valvotaan oman henkilöstön, teknisen toimen, työterveyshuollon ja työsuojelun toimesta. Henkilöstön turvallisuusosaamista pidämme yllä esimerkiksi ensiapu- ja alkusammutuskoulutuksilla. Lapsen psyykkisestä turvallisuudesta huolehdimme mahdollistamalla kiireettömän arjen, aidon läsnäolon, pysyvät ihmissuhteet sekä selkeän ja joustavan päivän rakenteen. Kaikenlaiseen kiusaamiseen puutumme välittömästi (Eurajoen kunnan kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma kuvio 2). Ohjaamme lapsia myönteiseen sosiaaliseen kanssakäymiseen ja kaveritaitoja vahvistamme aikuisten tuella.

Varhaiskasvatuksessa opitaan arvostamaan ja vaalimaan luontoa. Harjoittemme kestävän elämäntavan periaatteita, kuten kierrätystä sekä leluista ja tavaroista huolehtimisesta. Päiväkoti Metsätähti on saanut Vihreä lippu- sertifikaatin.

Kuvio 2. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma

Oppimisympäristö

Varhaiskasvatuksessa hyödynnämme monipuolisesti erilaisia oppimisympäristöjä sekä kehitämme mahdollisuuksien mukaan uusia yhteistyössä lasten, huoltajien ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa pyrimme lisäämään lasten sekä henkilöstön digitaalista osaamista ja digitaalisten välineiden monipuolista käyttöä. Oppimisympäristöjä muokkaamme kulloisenkin lapsiryhmän tarpeiden, toiveiden ja mielenkiinnon kohteiden mukaisesti yhdessä lasten kanssa. Hyödynnämme toiminnassamme erilaisia ryhmäkokoja (pienryhmätoiminta) ja ryhmien kokoonpanoja (esimerkiksi lasten ikä ja kehitystaso). Kehittävässä ja oppimista edistävissä varhaiskasvatuksen oppimisympäristössä lapsella on vaihtoehtoja monipuoliseen tekemiseen, vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin, peleihin, rauhalliseen oleiluun sekä lepohtetkeen.

Eurajoen varhaiskasvatuksessa psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön tulee olla sellainen, että lapsen onnistumisen kokemuksia, ryhmään kuulumista ja vuorovaikutteisuutta kyetään vahvistamaan. Lapsella on oikeus kuulluksi ja nähdyksi tulemiseen sekä aikuisen turvalliseen syliin. Lapsen sosiaalista oppimisympäristöä suunniteltaessa henkilöstön tuttuus ja pysyvyys on tärkeää. Tämä korostuu erityisesti perushoitotilanteissa ja lepohtetkillä, jonka vuoksi on tärkeää, että tuttu ja turvallinen aikuinen on läsnä ja lapsen tukena. Turvallinen ja positiivinen ilmapiiri edesauttaa oppimista. Lasta kannustetaan, onnistumisista iloitaan sekä huomataan hyvä lapsessa. Turvallisessa oppimisympäristössä on yhteisesti sovitut säännöt ja johdonmukaiset toimintatavat.

Erilaiset tilaratkaisut, työtavat ja materiaalit mahdollistavat monipuolisten oppimisympäristöjen muovaamisen sisätiloissa. Ulkona hyödynnämme piha-alueita, lähiluontoa ja leikkipuistoja. Myös paikalliset kulttuuri ja liikuntamahdollisuudet, vierailut ja retket tarjoavat lukuisia oppimisympäristöjä. Eurajoen kunnassa tällaisia ovat esim. Laitakari, Lahdenperä, Pinkjärvi, laavut, urheilukentät ja ministadionit. Rakennettuja oppimisympäristöjä ovat jäähallit, liikuntasalit, kirjastot, kirjastoauto, kirkot, seurakuntakeskukset, paikalliset yritykset, paloasemat, Välimaan torppa, Vuojoen kartano, maatilat ja muut retkikohteet.

Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Lasten huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välisen yhteistyön tavoitteena on luottamuksellisuus sekä huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lapsen terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen.

Eurajoen kunnassa otamme perheen toiveet huomioon jo lapsen varhaiskasvatuksen paikkasijoitusta tehtäessä. Vanhemmat täyttävät varhaiskasvatuksen alkaessa lomakkeen, jossa on lasta ja perhettä koskevia tärkeitä tietoja. Varhaiskasvatuspaikkaan tehdään myös tutustumiskäyntejä lapsen ja perheen tarpeiden mukaan.

Huoltajien kanssa yhdessä laadimme lapselle varhaiskasvatussuunnitelman (vasu), jota päivitämme vähintään kerran vuodessa. Vasukeskustelujen lisäksi teemme vanhempien kanssa tiivistä yhteistyötä ja käymme päivittäisiä keskusteluja tuonti- ja hakutilanteissa. Keskusteluissa kuullaan vanhempien ja lasten ajatuksia ja toiveita varhaiskasvatukseen liittyen. Mikäli lapsella on tuen tarvetta, keskustelujen määrä lisääntyy ja yhteistyön tekemisen merkitys korostuu entisestään.

Huoltajilla on mahdollisuus ja heitä kannustetaan osallistumaan varhaiskasvatuksen toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen, muun muassa asiakastyytyväisyyskyselyissä, perhetapahtumissa ja vanhempainilloissa.

Yhteistyö eri tahojen kanssa

Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa yhteistyö eri tahojen kanssa koetaan tärkeäksi lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen ja oppimisen turvaamiseksi. Eri varhaiskasvatusmuotojen välisen yhteistyön vahvistaminen ja lisääminen, esimerkiksi perhepäivähoidon ja päiväkotien välillä, nähdään tärkeänä. Lasten suunnitelmallisen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi teemme yhteistyötä myös esiopetuksen ja koulujen kanssa.

Varhaiskasvatuksen arjessa teemme yhteistyötä kunnan ruoka-, puhtaanapito- ja kiinteistöpalvelujen sekä kunnan vapaa-aika ja kulttuuripalveluiden kanssa.

Monialaista yhteistyötä teemme lapsen ja perheen hyvinvoinnin edistämiseksi sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kanssa (muun muassa neuvolaan täytettävät ikäkausilomakkeet 3, 4, ja 5-vuotiaille lapsille, lasten ja nuorten moniammatillisen tiimin työskentely). Eurajoen ev.lut. seurakunnan kanssa teemme yhteistyötä esim. srk:n tiloissa järjestetyt tapahtumat sekä lapsille suunnatut kirkkohetket.

Eurajoen varhaiskasvatus tekee yhteistyötä monien paikallisten yhdistysten ja yritysten kanssa. Eurajoen kirjastot tarjoavat joustavia palveluita varhaiskasvatukselle esim. joustavat aukioloajat ja satuhetket. Eurajoen ja Luvian VPK kanssa yhteistyössä järjestetään tutustumistumista paloturvallisuuteen niin lapsille kuin henkilöstölle. Oppilaitosyhteistyötä tehdään mm. WinNovan, Turun Yliopiston ja Eurajoen kristillisen opiston kanssa.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 3). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 3. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvu- ja ympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan

pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähteisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkauksessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

4.3 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättellemään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sannaattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiesään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa.

Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmas-
toa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

4.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden⁹⁵ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

⁹⁵ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla (kuvio 4).

Kuvio 4. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee

kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen** ja **kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja

luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoitamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi muovailu, leikkaaminen, nau-laaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisun** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset

saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemiseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystäväyhteyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohdaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohittamisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestäväää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestäväää elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi

kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestäväan elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestäväan elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikuntaa. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri

aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoaltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojat tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiiressä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömiseen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romani-kielellä.⁹⁶ Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa⁹⁷. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaninyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

⁹⁶ Varhaiskasvatustilain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88–89 sekä viittomakielilaki (359/2015)

⁹⁷ Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 momentti

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvatus- ja opetustilanteissa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväline. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (luku 5). Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielten ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyysskauttia tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylvyn kaltaisia.

4.7 Paikallinen osuus

Pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen periaatteita sekä seurannan ja arvioinnin käytäntöjä

Pedagogisen toiminnan suunnittelu perustuu vasun oppimiskäsitykseen, jossa lapsi nähdään vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa oppivana aktiivisena toimijana. Oppimisessa merkityksellistä on lasten aikaisemmat kokemukset, mielenkiinnon kohteiden huomioiminen ja leikki. Eurajoella takaamme oppimiskäsitykseen perustuvan toiminnan toteutumisen muun muassa riittävällä henkilöstöresurssilla, henkilöstön aktiivisella kouluttautumisella, kunnan oman konsultoivan erityisopettajan ja varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin tuella eri varhaiskasvatusyksiköissä.

Käymme arvokeskustelua kaikissa varhaiskasvatusyksiköissämme esimerkiksi henkilöstön suunnittelu- ja kehittämispäivissä ja pohdimme, miten varhaiskasvatussuunnitelmassa olevat arvot toteutuvat oman yksikön ja ryhmän toiminnassa.

Pedagogisen toiminnan seurannan ja arvioinnin välineinä käytämme lasten varhaiskasvatussuunnitelmia, ryhmävasuja ja erilaisia lapsen havainnointilomakkeita. Käytössämme on myös muita arvioinnin välineitä kuten esimerkiksi läheisyyden kehä ja lapsen jana (Ahonen & Roos 2019, 69–93) sekä pedagoginen vuosikello (Fonsén & Parrila 2016, 129–148). Päiväkodin tiimipalaverissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan säännöllisesti. Perhepäivähoidossa hoitaja arvioi vasun toteutumista omassa työssään ja tarvittaessa esimiehensä kanssa.

Varhaiskasvatuksen pedagogisen dokumentoinnin periaatteita ja käytäntöjä

Toteutamme pedagogista dokumentointia jokaisessa varhaiskasvatusyksikössämme. Pedagogisen dokumentoinnin tapoina käytämme muun muassa valokuvausta, kasvunkansioiden kokoamista, viikkokirjeitä, videotointia, erilaisia havainnointipohjia (esim. vihkoja ja lomakkeita), lapsen varhaiskasvatussuunnitelmia ja ”vasuseinää” (seinä, jossa on varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen osa-alueet ja niiden alle on koottu valokuvia ja tekstejä kyseisestä oppimisen alueesta).

Dokumentointi on pedagogista, kun valokuvia, kasvunkansioita, videoita yms. käydään läpi yhdessä lapsen kanssa, niistä keskustellaan ja niitä havainnoidaan ja arvioidaan yhdessä. Teemme pedagogista dokumentointia säännöllisesti ja suunnitelmallisesti koko toimintakauden ajan. Havainnointi on keskeinen osa pedagogista dokumentointia. Arjessa havainnoimme, onko jokainen

lapsi löytänyt paikkansa vertaisryhmässä, millaisia leikkejä ja toimintoja ryhmässä on meneillään ja miten niitä voisi rikastuttaa eteenpäin. Lasten leikkejä ja toimintoja seuraamalla sekä vuorovaikutuksessa lasten kanssa saamme selville, mitkä ovat lasten mielenkiinnonkohteita. Havaintojemme pohjalta mietimme pedagogisia painopistealueita, projekteja, pienryhmiä ja oppimisympäristöjen muokkaamista.

Monipuolisten työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita

Monipuolisten työtapojen käyttöä ohjaavat lasten yksilölliset tarpeet ja niiden huomioiminen sekä erilaiset oppimisen tavat. Arjessa päivän toimintaa voidaan jäsenellä kuvin. Rytmitämme toimintaamme siten, että päivän aikana rauhallisempi työskentely ja liikkuminen vuorottelevat sopivassa suhteessa. Esimerkiksi suunnitelmallisilla siirtymätilanteilla, päivittäisellä ulkoilulla, erilaisilla satu- ja rentoutumishetkillä sekä toiminnallisia oppimismenetelmiä hyödyntämällä mahdollistamme lasten aktiivisuuden tason vaihtelun toimintapäivän aikana.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristössä on riittävästi leikkiin ja oppimiseen soveltuvia materiaaleja. Materiaalihankintoja tehdessämme ja esimerkiksi leluja uusittaessa kuulemme lasten ja henkilökunnan toiveita ja ehdotuksia (osallistuva budjetointi). Kunnan varhaiskasvatuksella on myös yhteisiä välineitä, joita kierrätetään eri yksiköiden välillä kuten liikuntaväline-, aisti- ja lautapelikassit. Lisäksi perhepäivähoitajilla on mahdollisuus lainata leluja ja pelejä yhteisestä lelu- ja materiaalilainamosta.

Eurajoella luontoympäristö on helposti kaikkien saatavilla ja sitä hyödynnetään varhaiskasvatuksessa leikki-, tutkimus- ja opetusympäristönä viikoittain ympäri vuoden. Eurajoen varhaiskasvatusyksiköissä on monipuolisesti erilaisia havainnointi- ja tutkimusvälineitä muun muassa suurennuslasia, luuppeja, mittausvälineitä ja pieniä mikroskooppia. Yksikköjen käytössä on myös retkeilyvälineitä kuten rinkka, trangia, termospullo, köysiä ja tarppeja. Muita tutkivaan toimintaan innostavia välineitä ovat esimerkiksi bee-botit ja tabletit. Digitaalisia oppimisvälineitä lapset hyödyntävät yhdessä kasvatushenkilöstön kanssa muun muassa oppimispelien muodossa, tiedon hakemiseen, animaatioiden tekemiseen, videointiin, valokuvaamiseen ja ohjelmointiin (luku 2).

Käytäntöjä, jotka tukevat lasten leikkiä inklusiivisten periaatteiden mukaisesti

Koemme kaikissa Eurajoen varhaiskasvatuksen toimintamuodoissa merkitykselliseksi myönteisen ilmapiirin rakentamisen sekä työntekijöiden ja lasten välisen hassuttelun. Lorut, sanaleikit, laulut, arvoitukset ja liikuntaleikit kuuluvat varhaiskasvatuksemme arkeen ja käytämme niitä lasten erilaiset tarpeet huomioiden tukemaan lasten oppimista ja hyvinvointia.

Käytämme varhaiskasvatusympäristöissämme muun muassa kuvatukea monipuolisesti tukemaan lasten kommunikaatiota (luku 5). Henkilöstömme on saanut koulutusta kuvatuken käyttöön ja varhaiskasvatusyksiköissämme on saatavilla varhaiskasvatuksen erityisopettajan tukea ja konsultointia. Kaikissa varhaiskasvatusyksiköissämme kiinnitämme huomiota lasten sensitiiviseen kohtamiseen ja vastaamme lasten aloitteisiin. Se, miten varhaiskasvatuksen ammattilaiset huomaavat

lapsen pienimmätkin, myös nonverbaaliset, aloitteet ja miten henkilöstö niitä kannattelee, on erittäin tärkeää. Kiinnitämme huomiota lasten ja lapsiryhmien erilaisiin tarpeisiin myös henkilöstön resurssoinnin näkökulmasta.

Varhaiskasvatuksen henkilöstömme turvaa leikin edellytykset olemalla leikissä mukana ja ohjalla leikkiä. Henkilöstömme huolehtii, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua leikkiin taitojensa mukaan. Lisäksi varmistamme, että leikki on turvallinen ja oikeudenmukainen jokaiselle leikkijälle eikä kukaan koe leikissä itseään ulkopuoliseksi. Leikin ohjaaminen voi esimerkiksi tarkoittaa sitä, että aikuinen liittyy uuden lapsen jo käynnissä olevaan leikkiin keksimällä hänelle sopivan roolin. Tarvittaessa jaamme leikkivälineitä ja leikkitiloja tasapuolisesti. Aikuisen aito läsnäolo ehkäisee ristiriitojen syntymistä ja tukee lasten välistä vuorovaikutusta. Tämä on erityisen tärkeää myös ulkoilutilanteissa, joissa lasten leikki on isossa roolissa.

Varhaiskasvatuksessa kunnioitamme leikkiä järjestämällä sille aikaa, rauhaa, tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Väline- ja materiaalihankinnoissa huomioimme lasten mielenkiinnon kohteet, tuen tarpeet ja leikkijöiden iät. Lasten leikkien ei tarvitse pysyä paikoillaan niille varatuissa tiloissa, vaan lapset saavat muokata varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Pyrimme turvaamaan leikkien jatkumisen sillä, että leikkejä ei aina tarvitse siivota pois, vaan niitä voi jatkaa esimerkiksi päivälevon tai ulkoilun jälkeen.

Oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä

Varhaiskasvatus muodostuu erilaisista oppimisen alueista, jotka eivät ole irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistellään varhaiskasvatuksen arjessa. Oppimisen alueiden tavoitteet ja sisällöt on kuvattu varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, ja ne ovat toimintaamme ohjaava normi.

Kasvan, liikun ja kehityn – oppimisen alueeseen liittyviä tarkennuksia

Eurajoen kunta on aktiivisesti mukana erilaisissa hankkeissa ja kokeiluissa, joiden vaikutukset näkyvät myös varhaiskasvatuksessamme. Tästä esimerkkeinä ovat muun muassa Leila-hanke (Leikkien liikkuvaan arkeen) ja Liikkuva varhaiskasvatus –ohjelma, joiden myötä olemme lisänneet lasten mahdollisuuksia liikuntaan ja fyysiseen aktiivisuuteen ulkona ja sisällä varhaiskasvatuspäivien aikana.

Leila-hankkeen myötä varhaiskasvatussyksiköihimme on hankittu mm. kiertäviä liikuntavälinekasseja, välineitä lähiympäristön retkiä varten ja lisätty henkilöstön osaamista liikunnallisen toimintaympäristön kehittämiseksi. Perheitä on kannustettu arkiliikunnan lisäämiseen, terveellisiin elämäntapoihin ja liikkuvampaan arkeen muun muassa kiertävien viikonloppureppujen avulla. Viikonloppureput sisältävät esimerkiksi perheliikuntavinkkejä sekä Leila-lokin liikuntaseikkailuarekartaan.

Monipuolinen, tavoitteellinen ja suunnitelmallinen liikuntakasvatus on lapsen kannalta mielekkäin tapa edesauttaa oppimista. Annamme jokaiselle lapselle mahdollisuuden monipuoliseen liikkumiseen ja liikunnan iloon päivittäin. Tähän tähtääme Liikkuva varhaiskasvatus – ohjelmalla, jossa koko varhaiskasvatuksemme on mukana. Liikkuva varhaiskasvatus – ohjelman tavoitteena on, että varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset toteutuvat jokaisen lapsen kohdalla. Ohjelma tarjoaa konkreettiset työkalut varhaiskasvattajille ja varhaiskasvatuksen johdolle liikunnan lisäämiseen arjessa. Varhaiskasvatuksen yksiköissämme on nimetty vastuuhenkilöt, jotka huolehtivat Liikkuva varhaiskasvatus – ohjelman etenemisestä ja ohjelmaan liittyvistä kirjaamisista ja raportoinneista. Yhteisissä säännöllisissä tapaamisissa vastuuhenkilöt suunnittelevat konkreettisia tapoja toteuttaa liikunnan lisäämistä niin varhaiskasvatuksen arjessa kuin erilaisten tapahtumien kautta (esimerkiksi Unelmien liikuntapäivä). Ohjelman toteuttaminen vaatii koko henkilöstöltämme positiivista asennetta ja tahtotilaa liikunnan lisäämiseksi.

Korostamme varhaiskasvatuksen arjessa ohjatun liikunnan lisäksi fyysistä aktiivisuutta, joka tukee lapsen omatoimisuutta. Liikuntavälineet ovat lasten saatavilla ja kannustamme lasta omaehtoiseen liikkumiseen niin sisällä kuin ulkona. Tuemme lapsen fyysistä aktiivisuutta poistamalla turhat rajoitukset ja kiellot luonnollisen liikkumisen ja tutkimisen tieltä. Päiväkotiemme pihäsäännöt on muokattu tällaista toimintaa tukevaksi.

Kuvio 5. Suositeltava fyysinen aktiivisuus päivän mittaan (Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä, varhaislapsuuden fyysisen aktiivisuuden suositukset, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:21).

Kuviossa 5 esitetyt suositukset on tarkoitettu lasten vanhempien, varhaiskasvatus-, liikunta- ja terveydenhuollon ammattilaisten sekä alle 8-vuotiaiden lasten liikunnallista harrastustoimintaa toteuttaville tahoille. Suositukset antavat ohjeita lasten fyysisen aktiivisuuden määrän ja laadun ohella fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön rooleista sekä ohjatun liikunnan ja liikuntakasvatuksen suunnittelusta ja toteuttamisesta osana varhaiskasvatusta.

Kasvan, liikun ja kehityn – oppimisen alueeseen liikunnan lisäksi kuuluu myös **ruokakasvatus**. Ruokailu on osa varhaiskasvatusta. Lapsen läsnäolon mukaan tarjoamme hänelle aamupalan, lounaan ja välipalan, sekä tarvittaessa päivällisen ja iltapalan. Edistämme lasten hyvinvointia ja terveyttä laadukkailla, terveellisillä ja monipuolisilla aterioilla ja välipaloilla. Pidämme yhdessä syömistä myös oppimisen kokemuksena. Yhteisissä ruokailuhetkissä opettelemme hyviä pöytätapoja ja toisten huomioon ottamista. Pöytäkeskusteluissa opettelemme ruoan ja rauhallisen syömisen arvostamista. Parhaimmillaan yhdessä syöminen on mukava ja kiireetön hetki sekä lapsille että henkilökunnalle. (Kuvio 6.)

Kuvio 6. Onnistunut ruokailu ja ruokakasvatus. (Valtion ravitsemusneuvottelu-kunta, Terveyttä ja iloa ruoasta – varhaiskasvatuksen ruokailusuositus)

Ruokailuun ja ruokakasvatukseen liittyvät toimintatavat ovat osa varhaiskasvatusyhteisöjemme toimintakulttuuria. Pidämme Eurajoen varhaiskasvatuksessa tärkeänä, että ruokailun vuorovaikutustilanteissa toimitaan lasta kunnioittavalla tavalla. Lapsi ruokailee omassa tutussa paikassa ja oman ryhmänsä kanssa. Ruokailukasvatuksessa lasten osallistamisen ja kuulemisen keinoina käytämme esimerkiksi lasten mielipiteen kysymistä päivän ruoasta ja mieliruokakyselyjä, joiden pohjalta toteutamme esimerkiksi lasten toiveruokaviikkoja. Lapsella on mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua ruokailun käytäntöihin (ruokajuoman valitseminen, leivän syönti, ruokamäärä, maistelu). Lapsi saa ottaa ruoan itse, ihan pieniä lukuun ottamatta ja tehdä valintoja ruokailun aikana. Ruo-

kailuun liittyvä yksilöllisen tuen tarve on tärkeää tunnistaa ja suunnitella sekä toteuttaa lapsen tarpeen mukaiset tukitoimet, esimerkiksi avustaminen ruokailussa (syöttäminen), lisäajan varaaminen ruokailuun, esteettömät ja syömistä tukevat tilaratkaisut ja apuvälineet.

Yhteinen ruokailu tarjoaa hyvän mahdollisuuden harjoitella yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja ja toimimista vertaisryhmässä. Ruokailutilanteissa opettelemme ruokapuhetta: miten omia ruokakokemuksia ja -mielityksiä voi sanoittaa toiselle. Samalla opettelemme kunnioittamaan toisten erilaisia kokemuksia ja mielipiteitä. Lapsen tasapainoista ja myönteistä ruokasuhdetta ja ruokailun kehittymistä rakennamme yhteistyössä huoltajien kanssa. Ruokakeskustelu/ruokaviestit ovat luonteva osa päivittäistä kanssakäymistä. Ruokailuun liittyviä teemoja käsittelemme osana vasukeskustelua huoltajien kanssa.

Varhaiskasvatuksen ruokailusuosituksen mukaan turvallinen, lapsen vaikutusmahdollisuuksia vahvistava ohjaustyö rakentuu seuraavista tekijöistä:

- 1) Ruokaan liittyvissä vuorovaikutustilanteissa lapsi saa kokea olevansa ehdoitta hyväksytty ja arvostettu.
- 2) Aikuinen asettaa rajat, joiden sisällä lapsi voi kehitystään vastaavasti tehdä ruokaan liittyviä valintoja.
- 3) Lasten kanssa pohditaan yhdessä ja perustellen ruokaan liittyviä sääntöjä ja käytäntöjä.

Yksiköissämme vietämme vuosittain erilaisia teemapäiviä ja –viikkoja, muun muassa Vihreän lipun pajaviikkoa ja sadonkorjuuviikkoa, jolloin tutustumme satokauden tuotteisiin ja teemme tiivistä yhteistyötä kunnan ruokapalvelun kanssa. Toimipaikoissamme on pääasiallisesti omat valmistuskeittiöt ja lapsille tarjotaan lähiruokaa.

Katsomuskasvatukseen liittyviä tarkennuksia

Katsomuskasvatuksen tärkein lähtökohta on luottamuksellinen, avoin ja hyvä yhteistyö huoltajien kanssa. Yhteistyö perustuu kodin vakaumuksen ja arvojen kunnioittamiseen. Näistä keskustelemme varhaiskasvatuksen aloituskeskustelussa toimintakauden alussa ja kirjaamme ylös perheen toiveet ja toimintatavat esimerkiksi uskonnollisten tilaisuuksien osalta.

Varhaiskasvatuksemme henkilöstö kantaa pedagogisen vastuun katsomuskasvatuksesta. Positiivinen ilmapiiri ohjaa kunnioitukseen erilaisia näkemyksiä kohtaan. Toteutamme katsomuskasvatusta niin, että jokainen lapsi uskonnosta tai katsomuksesta riippumatta voi osallistua toimintaan. Katsomuskasvatuksessa voimme käsitellä erilaisia teemoja kuten rauha, ilo, suru ja ystävyys. Teemat nousevat lapsiryhmän, työntekijöiden ja kodin yhteisten keskustelujen pohjalta.

Tutustumme lapsiryhmässä kulloinkin edustettuna olevien uskonto- ja katsomusryhmien uskontoihin, katsomuksiin ja kulttuureihin niin arjessa kuin juhlassa. Tarkastelemme asioita lapsen arkielämän tilanteiden ja tapahtumien nostattamien kysymysten ja pohdintojen kautta. Apuna käytämme esimerkiksi netistä löytyvää Juhlakalenteria sekä lasten vanhemmilta saatavaa tietoa, esimerkiksi

perheen juhlapyhistä, traditioista ja ruokakulttuurista. Aiheen käsittelyä auttavat myös uskontoihin ja katsomuksiin liittyvä lastenkirjallisuus, erilaiset vierailut ja tutustumiskäynnit sekä näiden asioiden asiantuntijat, muun muassa seurakunnan työntekijät. Voimme tutustua suomalaiseen kristilliseen juhlaperinteeseen muun muassa henkilökunnan toteuttamien joulu- ja pääsiäistapah- tumien ja kertomusten kautta.

Uskonto ja kulttuuri liittyvät usein kiinteästi toisiinsa. Suomalainen kulttuuriperintö on saanut vai- kutteita kristinuskosta, mikä näkyy yhteiskuntamme arvoissa ja ihmiskäsityksessä. Tähän perustuu Eurajoen varhaiskasvatuksen ja evankelisluterilaisen seurakunnan kanssa tehtävä yhteistyö Kump- panuuden korien mukaisesti. (kuvio 7). Varhaiskasvatuksessamme korostuvat erityisesti korit I ja III.

Kuvio 7. Kumppanuuden korit ovat ohjeistus kunnan sivistystoimen ja seurakunnan väliseen yhteistyöhön. (Seurakunta – varhaiskasvatuksen, koulun ja oppilaitoksen kumppanina, Suomen evankelisluterilainen kirkko.)

I korin mukaista toimintaa ovat esimerkiksi tutustumiset retket kirkon tiloihin: seurakuntataloon, kirkkoon ja hautausmaalle.

III korin mukaista toimintaa ovat esimerkiksi yhdessä seurakunnan kanssa suunnitellut aamukirkot muutaman kerran vuodessa. Uskonnolliset tilaisuudet ovat uskonnon harjoittamista positiivisen uskonnonvapauden periaatteella. Näistä tilaisuuksista tiedotamme ajoissa koteihin. Lapsen osallistumisesta päättävät huoltajat vasuun kirjatun periaatteen tai tarvittaessa erikseen ilmoitetun tiedon mukaisesti. Varhaiskasvatuksemme henkilökunta järjestää samaan aikaan suunnitellun, pedagogisesti tavoitteellisen ja samanveroisen vaihtoehdon heille, jotka eivät osallistu kirkolliseen toimintaan. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi retkeä kirjastoon tai samansuuntaisen aiheen käsittelyä lastenkirjallisuuden avulla.

Varhaiskasvatuksen joulun- ja kevätjuhlat ovat osa suomalaista kulttuuritraditiota. Vietämme juhlia varhaiskasvatuksen omissa tai kunnan muissa tiloissa. Tilaisuuksissamme voi olla myös uskonnollista alkuperää olevia traditioita esimerkiksi Suvivirsi, Enkeli taivaan tai jouluevankeliumi. Yksittäinen virsi tai muut traditioon liittyvät tavat eivät ole uskonnon harjoittamista. Näissä tilanteissa pohdimme tarvittaessa yhdessä vanhempien kanssa etukäteen, mikäli lapsella on tarvetta olla pois jonkin tietyn osan ajan. Tämä tehdään kunnioittavasti ja hienotunteisesti.

Lasten mielenkiinnonkohteiden ja osallisuuden huomioonottamisen tapoja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa

Käymme keskustelua lasten kanssa varhaiskasvatuksen arjessa; mistä he ovat kiinnostuneita, mitä he haluavat oppia ja miten he haluavat opetella uusia asioita. Lapset tulevat kuulluksi päivittäin niillä tavoilla, joilla pystyvät itseään ilmaisemaan: sanoin, elein, ilmein, kuvatuena avulla ja viittomalla. Henkilökuntamme sensitiivisyys on keskeistä lapsen kuulluksi tulemisessa. Lasten mielenkiinnon kohteet tulevat esille esimerkiksi lasten leikeissä, retkillä tai vuorovaikutustilanteissa lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisissä jutusteluissa. Lasten päivittäisen kuulemisen lisäksi osallistamisen keinoina käytämme esimerkiksi lastenkokouksia, erilaisia mielipidekyselyjä ja toivomuspuuta. Lapset arvioivat toimintaa päivittäin esimerkiksi hymynaamoilla, peukutuksilla ja kertomalla mielipiteensä.

Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa toteutimme lasten webropol-kyselyn lasten mielenkiinnon kohteista varhaiskasvatuksessa. Kyselyssä lapset saivat muun muassa kertoa mielleikeistään, mieluisista retkipaikoistaan ja valokuvata mieluisimman leikkipaikkansa omassa varhaiskasvatusympäristössä. Jokainen lapsi sai vastata kyselyyn kaksin ryhmän työntekijän kanssa omassa varhaiskasvatuspaikassaan. Hyödynnämme kyselyn tuloksia toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä.

Eri kieli- ja kulttuuriryhmien varhaiskasvatuksen toteuttaminen

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetin kasvua. Eri-tyisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten kielitaidon kehittymistä. Lapsen kaksi- tai monikielistä identiteettiä tuetaan ja hänelle tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieltä toi-

minnallisesti leikkien. Vieraan kielen oppimisen tukena lapsen ryhmässä on mukana varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja muita yhteistyötahoja tarvittaessa. Seuraamme kielitaidon edistymistä ja kirjaamme havaintojamme siitä.

Lapsen kielitaidon edistymisen seurantaan voi käyttää erilaisia testejä. Varhaiskasvatuksessamme on monipuolista materiaalia lapsen kielen kehityksen tukemiseen. Järjestämme ryhmissä pienryhmätoimintaa, joissa harjoittelemme leikkien avulla sanavaraston laajentamista. Tuemme monipuolisesti myös lapsen kulttuuri-identiteetin kehittymistä ja itsetunnon vahvistumista. Mietimme yhteistyössä perheen kanssa, miten huomioimme lapsen kulttuuritaustan ja kielen varhaiskasvatuksen toiminnassa. Toivotamme perheen tervetulleeksi lapsiryhmään kertomaan heidän tavoistaan, perinteistään ja esimerkiksi juhlistaan.

Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa kielenä on suomi. Käytämme kuvia ja tukiviittomia monessa ryhmässä kielen kehityksen tukena.

Lähteet:

Ahonen L. & Roos P. 2019. Iloa ja oivalluksia! Pedagogiikan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Vaasa.

Fonsén E. & Parrila S. 2016. Johtaja oman työnsä johtajana. Teoksessa Parrila S. & Fonsén E. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus. Käsikirja käytännön työhön. Juva: PS-kustannus, 129–148.

Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä, varhaislapsuuden fyysisen aktiivisuuden suositukset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:21.

Seurakunta - varhaiskasvatuksen, koulun ja oppilaitoksen kumppanina, Suomen evankelisluterilainen kirkko.

Valtion ravitsemusneuvottelu-kunta, Terveyttä ja iloa ruoasta - varhaiskasvatuksen ruokailusuositus.

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty⁹⁸. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä⁹⁹ on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytystä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen

⁹⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁹⁹ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää¹⁰⁰.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu¹⁰¹.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta¹⁰². Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan tuottama varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän¹⁰³-varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä¹⁰⁴.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla¹⁰⁵. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama tuki voi olla lapsikohtaista ja/tai ryhmässä toteutettavaa opetusta¹⁰⁶. Tuki voi olla säännöllistä, osa- tai kokoai-kaista. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa¹⁰⁷. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa¹⁰⁸. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

¹⁰⁰ Varhaiskasvatuslaki 15 d §

¹⁰¹ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹⁰² Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹⁰³ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

¹⁰⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

¹⁰⁵ Varhaiskasvatuslaki 31 §

¹⁰⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹⁰⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 d §

¹⁰⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia¹⁰⁹, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

5.2 Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea¹¹⁰. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan.¹¹¹

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta.¹¹² Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.¹¹³

Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palve-

¹⁰⁹ Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

¹¹⁰ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹¹¹ Varhaiskasvatuslaki 15 d §, 4. momentti

¹¹² Varhaiskasvatuslaki 40–41 §

¹¹³ Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

lujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomais-
ten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yh-
teistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä¹¹⁴.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatustalvelujen ja
sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jat-
kuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten
ihmissuhteiden säilymiseen.

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta¹¹⁵.
Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvelli-
suuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden to-
teuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteut-
tamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa¹¹⁶.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoin-
nille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työ tavoilla. Näihin kuu-
luvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja op-
pimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittämi-
nen tukevat kaikkia lapsia. Lapselle määritellään sopivin tuen taso¹¹⁷ ja tuen muodot¹¹⁸ tuen anta-
misen periaatteiden mukaisesti, mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpei-
siin. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja
hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huolta-
jalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen
saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lau-
suntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan¹¹⁹. Var-
haiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhais-
kasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja
kaiteet tai

¹¹⁴ Varhaiskasvatuslaki 40–42 §

¹¹⁵ Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 § 3 momentti

¹¹⁶ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5 Erityinen tuki

¹¹⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹¹⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

¹¹⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoiton henkilöstön mitoituksessa¹²⁰.

Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmetyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös¹²¹.

Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmetyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

¹²⁰ Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

¹²¹ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona¹²². Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹²³.

Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹²⁴.

Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti¹²⁵. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmetyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia** ja **hoidollisia** tuen muotoja.

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana.

¹²² HE 148/2021 vp, s. 32

¹²³ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹²⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹²⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan¹²⁶. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatustilanteesta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

5.4 Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla¹²⁷. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tar-

¹²⁶ Varhaiskasvatustilanne 35 § 2 mom. ja 38 § 2 momentti

¹²⁷ Varhaiskasvatustilanne 15 a ja d §

peen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista¹²⁸.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan¹²⁹. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa¹³⁰. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua.¹³¹

¹²⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 20 §

¹²⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹³⁰ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹³¹ HE 148/2021 vp, s. 34

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista¹³². Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoittamiseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoittoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta

¹³² Varhaiskasvatuslaki 15 e §

- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveystyöpalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta¹³³.

5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin¹³⁴. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa¹³⁵. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle¹³⁶. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämistä vastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltaja voi hakea siihen muutosta valittamalla¹³⁷. Päätös on aina perusteltava¹³⁸. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu¹³⁹.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista¹⁴⁰.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut¹⁴¹.

Varhaiskasvatuslain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta¹⁴². Lapsen

¹³³ HE 148/2021 vp, s. 35

¹³⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹³⁵ Hallintolaki 34 §

¹³⁶ HE 148/2021 vp, s. 35

¹³⁷ Varhaiskasvatuslaki 62 §

¹³⁸ Hallintolaki 34, 45 § 1 momentti, 47 § ja varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹³⁹ HE 148/2021 vp, s. 36

¹⁴⁰ HE 148/2021 vp, s. 34

¹⁴¹ Varhaiskasvatuslaki 15 c ja e §

¹⁴² Varhaiskasvatuslaki 15 e §

saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen.¹⁴³

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteissa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveystalvakuista, kuten lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

5.7 Paikallinen osuus

Tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset periaatteet ja käytännöt

Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa tuen järjestäminen rakentuu lapsen vahvuuksiin sekä lapsen yksilöllisiin, kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyviin tarpeisiin sekä oppimisympäristöihin liittyviin ratkaisuihin. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voimme edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Arvioimme tuen tarvetta suunnitellusti ja säännöllisesti dokumentoiden. Havainnointiin ja arviointiin on Eurajoen varhaiskasvatuksessa käytössä tietyt, yhdessä sovitut menetelmät.

Tuen tarpeen arviontiin liittyvät käytännöt

Lapsen tuen tarpeen ilmetessä toimimme alla olevan kuvion 8 mukaisesti. Keskustelemme huoltajan kanssa aina ensin ja sen jälkeen etenemme yhteistyössä perheen kanssa ja suunnittelemme yhdessä tarvittavat tukitoimet.

¹⁴³ HE 148/2021 vp, s. 30

LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Kuvio 8. Tuen tarpeen arvioinnin polku

Toteutamme lapsen kasvun ja oppimisen tukea osana varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ja se toteutuu ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa varhaiskasvatusryhmässä. Henkilöstön tulee tarkastella, arvioida ja kehittää jatkuvasti toimintaansa, tiimin työtapoja sekä vuorovaikutuksensa vaikutusta lapsiryhmässä sekä työyhteisössä. Tuen toteutumisen arvioinnissa ja kehittämisessä painotamme varhaiskasvatuksen sisäistä yhteistyötä varhaiskasvatuksen henkilökunnan, päiväkodin johtajan/perhepäivähoidon esimiehen, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja huoltajien kanssa.

Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa tuen toteuttaminen perustuu lapsihavainnointiin, huoltajilta saatuun tietoon, lapsen vasaan sekä mahdolliseen palautteeseen muilta yhteistyötahoilta. Päiväkodissa tuen toteutumisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja/erityisopettaja ja sitä toteuttaa koko kasvatushenkilöstö. Perhe- ja ryhmäperhepäivähoidossa tuen toteutumisesta vastaa lapsen hoitaja. Tuki toteutuu lasten vahvuuksia ja arkipäivän tilanteita hyödyntäen. Lapselle turvallinen, salliva ilmapiiiri ja osallisuuden tunne sekä sensitiivinen vuorovaikutus ryhmän lasten ja aikuisten kesken edistää lapsen oppimista.

Tuen tasot

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Lapsella on oikeus saada tarvitsemaansa tukea heti tuen tarpeen ilmaannuttua. Tuen tasoilla liikkuminen tapahtuu lapsen yksilöllisiä tarpeita arvioiden. Jokaisen lapsen oikeus on tulla nähdyksi ja kuulluksi. Eurajoella on laadittu havainnoinnin tueksi havainnointikansio, joka on osa varhaiskasvatuksen pedagogista dokumentointia. Havainnoinnin lisäksi Eurajoella on käytössä myös muita arvioinnin välineitä, kuten esimerkiksi Kettu-testi kaikille 3-vuotiaille lapsille.

Yleinen tuki

Yleinen tuki kuuluu kaikille lapsille. Jokaisella lapsella on oikeus saada tukea oppimisessa ja kasvussa. Laadukas varhaiskasvatus rakentuu vahvaan pedagogiikkaan ja lapsen kehityksen tuntemiseen. Yleinen tuki perustuu varhaiskasvatuksessa lapsen tarkkaan havainnointiin arjen eri tilanteissa sekä oppimisympäristön arviointiin ja suunnitteluun. Keskustelemme vanhempien ja henkilöstön havainnoista yhdessä ja sovimme, kuinka huomioimme lapsen vahvuudet ryhmän toiminnassa ja mitä mahdollisia tukitoimia otamme käyttöön. Yleisen tuen antaminen on kaikkien lapsen kanssa toimivien henkilöiden vastuu ja tehtävä.

Yleisen tuen tukitoimia ovat muun muassa

- yhteistyö huoltajien kanssa – esim. vanhempainkeskustelut ja päivittäiset kohtaamiset
- lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma
- tiimipalaverit, ryhmävasu pedagogisen toiminnan tukena
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultointi
- moniammatillinen yhteistyö
- pedagogiset menetelmät – esim. tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu
- pienryhmätoiminta
- oppimisympäristö – esim. tilat, välineet, menetelmät (päiväjärjestys, struktuuri) tukevat lasten toimintaa
- kuvien/tukiviittomien käyttö – esim. yleiset kaikille tarkoitetut toiminnanohjauskuvat, päiväjärjestyskuvat, kalenterikuvat, leikinvalintataulut

Tehostettu tuki

Tehostettuun tukeen siirrytään sen jälkeen, kun yleisen tuen tukitoimet eivät ole riittäviä. Tehostettu tuki sisältää yleisen tuen tukitoimet, mutta niitä tehostetaan, tarkennetaan, yksilöllistetään ja toteutetaan vahvempana ja säännöllisesti pidemmän aikaa. Tehostettu tuki toteutetaan inkluusivisesti lapsen omassa varhaiskasvatusryhmässä. Suunnittelemme tuen yhdessä huoltajien, ryhmän työntekijöiden, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja mahdollisesti muiden asiantuntijoiden kanssa. Kirjaamme suunnitelmat lapsen omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan ja lapsi siirretään vanhempien kuulemisen jälkeen päiväkodin johtajan tekemällä hallintopäätöksellä tehostettuun tukeen. Arvioimme lapsen saaman tuen vaikutuksia ja kirjaamme ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Tehostetun tuen tukitoimia ovat muun muassa

- yhteistyö huoltajien kanssa säännöllisempää ja tiiviimpää
- tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan – lapsen kehitystä ja oppimista seurataan ja arvioidaan säännöllisesti
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki ja ohjaus
- moniammatillinen yhteistyö
- lapselle sopivien opetusmenetelmien ja toimintatapojen valitseminen (erilaiset interventiomenetelmät, kommunikaation tukimuodot esim. kommunikaatiokansio)
- pienryhmätoiminta
- yksilötyöskentely
- rakenteellinen resursointi

Erityinen tuki

Lapsi saa erityistä tukea, kun tehostetun tuen menetelmät eivät riitä tai tuen tarve osoittautuu pitkäkestoiseksi ja intensiiviseksi. Erityinen tuki on suunnitelmallista ja yksilöllistä lapsen tukemista, johon liittyy moniammatillinen yhteistyö. Erityinen tuki edellyttää perusosaamisen lisäksi aina erityispedagogista osaamista. Erityinen tuki toteutuu inklusiivisesti lapsen omassa varhaiskasvatusryhmässä ja suunnittelemme tarvittavat tukitoimet aina yksilöllisesti tarpeen mukaan. Lapsi voi olla myös hoitavan tahon suosittelemana kuntouttavassa varhaiskasvatuksessa.

Suunnittelemme tuen yhdessä huoltajien, ryhmän työntekijöiden, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja mahdollisesti muiden asiantuntijoiden kanssa. Kirjaamme suunnitelmat lapsen omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan ja lapsi siirretään vanhempien kuulemisen jälkeen päiväkodin johtajan tekemällä hallintopäätöksellä erityiseen tukeen. Arvioimme lapsen saaman tuen vaikutuksia ja kirjaamme ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

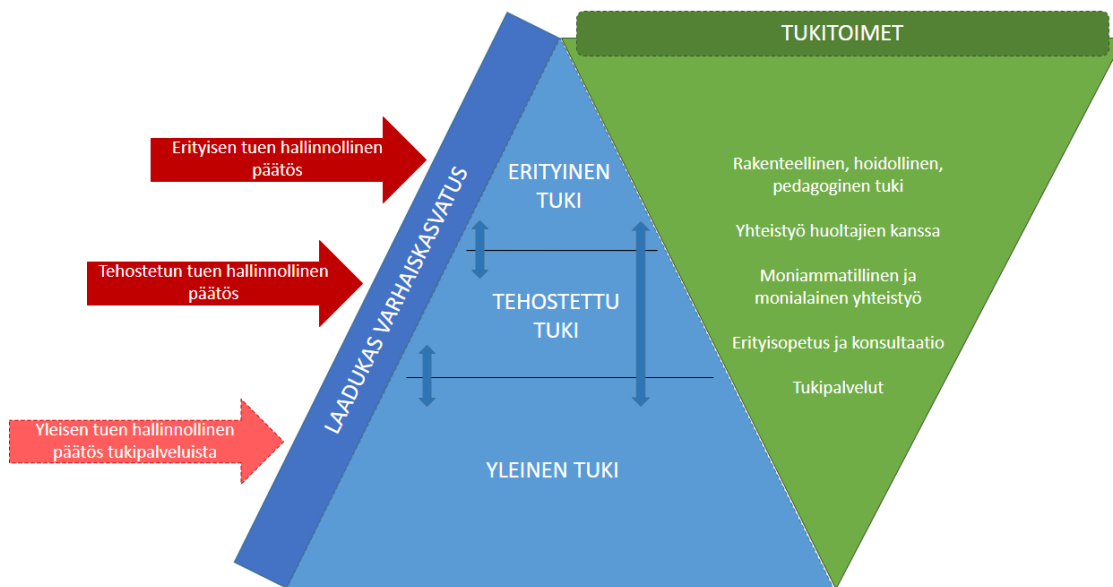
Lapsi voi kuulua myös pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin hoitavan tahon suosittelemana. Tällöin lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää 5 vuotta. Pidennetystä oppivelvollisuudesta sivistysjohtaja tekee hallintopäätöksen.

Erityisen tuen tukitoimia ovat muun muassa

- yhteistyö huoltajien kanssa tiivistä ja säännöllistä
- tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan – lapsen kehitystä ja oppimista seurataan säännöllisesti
- osa-aikainen tai kokoaikainen erityisopetus
- moniammatillinen yhteistyö – lääkäri, psykologi, terapeutti tai muu asiantuntija
- lapselle sopivien opetusmenetelmien ja toimintatapojen valitseminen (erilaiset interventiomenetelmät, kommunikaation tukimuodot esim. kommunikaatiokansio)
- pienryhmätoiminta
- yksilötyöskentely
- rakenteellinen resursointi

Tuen muodot Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa

Suunnittelemme kaikki tukitoimet pedagogisesti siten, että lapsen osallisuus sekä oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuu parhaalla mahdollisella tavalla. Tuen intensiteetti, kesto, systemaattisuus, tarvittava erityisosaaminen ja tuen muotojen määrä muuttuu siirryttäessä tuen tasoilla kuvion 9 mukaisesti.

Kuvio 9. Lapsen tuen jatkumo (Kirsi Alila, OKM)

Pedagogisia tuen muotoja ovat muun muassa

- lapsen yksilöllinen huomioiminen
- toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi
- sensitiivisyys
- monikanavainen opetus
- oppimisympäristön ja työtapojen muokkaaminen
- yhteisesti sovitut johdonmukaiset toimintatavat
- selkeä ja strukturoitu päivärytmi
- kuvitettu päivä- ja viikko-ohjelma
- kuvin strukturoitu oppimisympäristö
- leikinvalintataulut
- Boardmaker-kuvat (AACin sanat)
- tukiviittomat
- henkilökohtaiset ”reissuvihot”
- joustavat pienryhmät, pienryhmätoiminta
- toiminnan strukturointi

- ennakoinnin menetelmät
- Ihmeelliset vuodet -ryhmänhallintamenetelmä
- positiivisen pedagogiikan menetelmät
- tunne- ja itsesäätelyn tueksi mietityt pedagogiset ratkaisut
- sopivan tasoiset tehtävät/erilaiset oppimateriaalit
- muut lapsen yksilöllisistä tarpeista lähtevät menetelmät (esim. kielellisiin, matemaattisiin, motorisiin, toiminnanohjauksellisiin, tarkkaavuuteen ja keskittymiseen, hahmottamiseen sekä vuorovaikutustaitoihin liittyvät menetelmät)

Rakenteellisia tuen muotoja ovat muun muassa

- varhaiskasvatuksen erityisopettajat (ryhmässä toimivat, laaja-alainen ja konsultoiva)
- henkilöstön säännölliset koulutukset (esim. tavoitteena Ihmeelliset vuodet –menetelmän jalkauttaminen)
- erityisopettajan konsultaatio, kokoaikainen tai osa-aikainen erityisopetus
- yhteisopettajuus
- tarvelähtöinen kouluttautuminen
- henkilöstön lisääminen
- ryhmäkoon pienentäminen
- tarvittavien apuvälineiden hankkiminen
- tulkkipalvelut

Hoidollisia tuen muotoja ovat muun muassa

- lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioonottaminen päivittäistoiminnoissa (esim. kuivaksi oppiminen tai terveellisen ravinnon turvaaminen lapselle)
- säännöllinen ja monipuolinen ulkoilu ja liikkumisen mahdollisuus (Liikkuva varhaiskasvatus –ohjelma)
- pitkä- tai lyhytaikainen lääkehoitosuunnitelma
- apuvälineiden käyttö ja avustaminen lapsen tasavertaisen osallistumisen mahdollistamiseksi
- yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Laadimme jokaiselle lapselle Eurajoen kunnassa oman varhaiskasvatussuunnitelman eli vasun yhteistyössä lapsen ja huoltajien kanssa. Teemme lapsen varhaiskasvatussuunnitelman vuosittain ja arvioimme sen vähintään kerran toimintakauden aikana. Tuen tarpeen havaitseminen, tuen suunnittelu ja toteuttaminen ovat lapsen, huoltajan, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä muun varhaiskasvatuksen henkilöstön kesken toteutettavaa yhteistyötä. Päiväkodissa lapsen tehostetun tai erityisen tuen suunnitelman kirjaa varhaiskasvatuksen opettaja yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Kirjaamme tuen tarpeet pedagogiseen

arvioon tai –selvitykseen sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tuen tarpeiden kirjaaminen pedagogisiin asiakirjoihin perhe- ja ryhmäperhepäivähoidossa tehdään yhteistyössä hoitajan, perhepäivähoidon esimiehen sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Monialainen yhteistyö varhaiskasvatuksessa tarkoittaa yhteistyötä esimerkiksi neuvolan, puheterapeutin, toimintaterapeutin, psykologin ja sosiaalitoimen kanssa. Lapsen tukea suunniteltaessa ja arvioitaessa monialaisen yhteistyöpalaverin koollekutsujana toimii varhaiskasvatuksen opettaja tai erityisopettaja, joka vastaa tiedonsiirroista varhaiskasvatuksen aikana ja nivelvaiheissa.

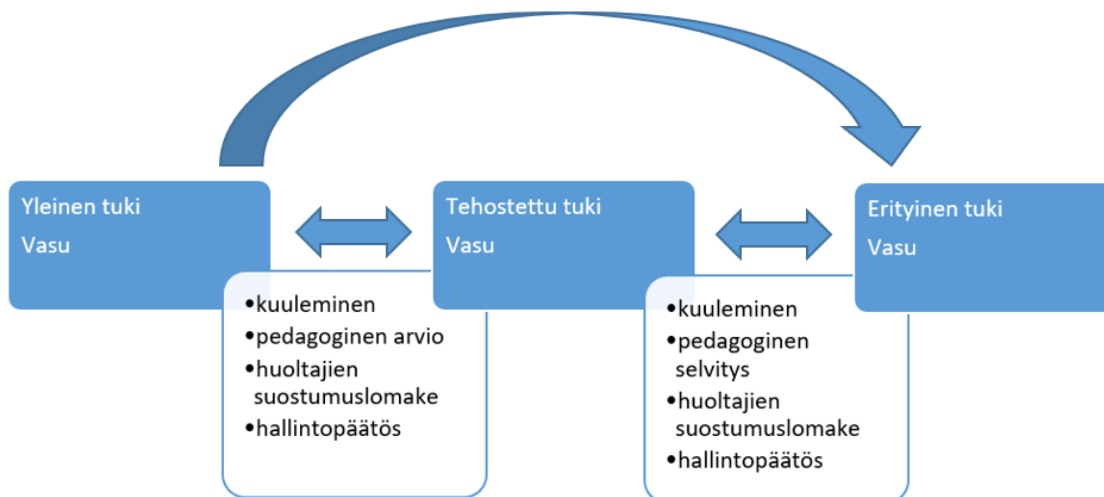
Lapsen pedagogisiin asiakirjoihin kirjataan yhteistyö huoltajien ja eri toimijoiden sekä monialaisten asiantuntijoiden vastuut ja työnjako taulukon 1 mukaisesti.

Taulukko 1. Tuen mallin rakenne ja vastuut Eurajoella

	Yleinen tuki	Tehostettu tuki	Erityinen tuki
Pedagoginen tuki	Mahdollinen	Oikeus tukeen	Useita tuen muotoja
Rakenteellinen tuki	Mahdollinen	Oikeus tukeen	Useita tuen muotoja
Hoidollinen tuki	Oikeus tukeen	Oikeus tukeen	Oikeus tukeen
Erityisopetus	Ei	Osa-aikaisesti	Osa- tai kokoaikaisesti
Varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelut	Konsultatiivinen tuki tarvittaessa	Konsultatiivinen tuki aina, yhteisopettajuus, osa-aikainen erityisopetus	Konsultatiivinen tuki aina, yhteisopettajuus, osa-aikainen tai koko-aikainen erityisopetus
Tuen pedagogiset linjaukset ja suunnittelu	Varhaiskasvatuksen opettaja tai erityisopettaja perhepäivähoitaja ryhmäperhe-päivähoitaja	Varhaiskasvatuksen opettaja tai erityisopettaja perhepäivähoitaja ryhmäperhepäivähoitaja yhteistyössä veon kanssa	Varhaiskasvatuksen opettaja tai erityisopettaja perhepäivähoitaja ryhmäperhepäivähoitaja yhteistyössä veon kanssa
Tukea toteuttavat ja sen toteutukseen sitoutuvat	Kaikki lapsen kanssa toimivat	Kaikki lapsen kanssa toimivat	Kaikki lapsen kanssa toimivat

Hallintopäätösmenettely

Lapselle annettavasta yleisen tuen tukipalveluista, tehostetusta tuesta sekä erityisestä tuesta tehdään hallinnollinen päätös kunnan hallintosäännön mukaan. Päiväkodin johtaja tekee hallintopäätöksen sekä tehostetusta että erityisestä tuesta. Päätös perustuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan sekä pedagogiseen arvioon tai selvitykseen mahdollisia asiantuntijan lausuntoja hyödyntäen. Ennen tehostetun tuen tai erityisen tuen päätöstä tehdään lapsesta pedagoginen arvio/pedagoginen selvitys ja järjestetään kuulemistilaisuus huoltajille kuvion 10 mukaisesti. Yleisellä tuen tasolla tehdään hallintopäätös, kun lapsi tarvitsee erityisiä tukipalveluita esim. apuvälineitä.

Kuvio 10. Lapsen tuen prosessi

Laadimme jokaiselle lapselle varhaiskasvatussuunnitelman yhteistyössä huoltajien kanssa. Kun yleinen tuki ei riitä ja lapsi tarvitsee tehostettua tai erityistä tukea, toimimme seuraavasti:

1. Asia puheeksi huoltajien kanssa.
2. Pedagoginen arvio tai selvitys alustavasti valmiina ennen kuulemistilaisuutta.
3. Kutsu kuulemistilaisuuteen huoltajille Wilman kautta, jonka huoltajat kuittaavat.
4. Kuulemistilaisuus: Hallintopäätöksen perustana pedagoginen arvio tai selvitys sekä huoltajien suostumuslomake. Päätöksen voi tehdä ilman huoltajien hyväksyntää.
5. Kuulemistilaisuuden jälkeen pedagogiset asiakirjat kirjataan lopulliseen muotoon.
6. Päiväkodin johtaja tai perhepäivähoidon esimies tekee hallintopäätöksen. Hallintopäätökseen liitetään pedagoginen arvio tai selvitys, josta käy ilmi tuen muodot, tuen taso, varhaiskasvatuspaikka ja tukipalvelut. Päätökseen liitetään valitusosoitus.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

6.1 Paikallinen osuus

Eurajoella ei järjestetä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvaa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatus toimintoihin suunnitellaan ja toteutetaan hengeltään ja tunnelmaltaan sellaiseksi, että kaikki voivat niihin osallistua vakaumuksesta riippumatta.

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.¹⁴⁴ Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen¹⁴⁵. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskeissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁴⁶. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasainen tieto varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa¹⁴⁷. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin¹⁴⁸.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa hen-

¹⁴⁴ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁴⁵ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁴⁶ Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 §

¹⁴⁷ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁴⁸ Varhaiskasvatuslaki 20 §

kilösten vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

7.2 Paikallinen osuus

Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, arviointi ja kehittäminen

Yksilötason arviointi perustuu jatkuvaan havainnointiin ja monipuoliseen dokumentointiin. Jokaisella varhaiskasvatustiimillä on käytössään havainnointikansio, johon kirjaamme ylös havaintoja lapsen vahvuuksista, taidoista, oppimisen edistymisestä ja mahdollisesta tuen tarpeesta. Lasten tekemät työt, lapsen kertomukset ja kirjatut kokemukset ovat osa havainnointia ja dokumentointia.

Laadimme jokaiselle lapselle varhaiskasvatussuunnitelman kerran vuodessa ja kirjaamme suunnitelmaan tavoitteet pedagogiselle toiminnalle. Arvioimme ja päivitämme varhaiskasvatussuunnitelmaa vähintään kerran vuodessa ja aina tarpeen vaatiessa. Arvioinnin yhteydessä pohdimme, miten ryhmän pedagogisella toiminnalla on onnistuttu tukemaan lapsen kehitystä ja oppimista ja kirjaamme sen lapsen vasuun. Laadimme ja päivitämme varhaiskasvatussuunnitelman yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. Ennen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista kuulemme lapsen mielipiteitä ja toiveita ja kirjaamme ne suunnitelmaan. Arvioinnin ja päivittämisen yhteydessä tarkastelemme myös, miten lapsen mielipide ja toiveet on otettu huomioon varhaiskasvatuksen arjessa. Arvioinnilla turvaamme lapsen oppimisen jatkumon ja sen avulla näemme, mikä on merkityksellistä lapsen oppimisen edistämässä.

Harjoitteleme lapsen itsearviointia lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa. Keskustelemme lasten kanssa siitä, mistä he varhaiskasvatuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat jatkossa tehdä.

Arvioimme Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista ja pedagogista toimintaa systemaattisesti vähintään kerran toimintakaudessa kaikissa varhaiskasvatuksen toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen arvioinnista vastaa vasu-ohjausryhmä ja arviointitiimi. Ohjausryhmässä pohditaan ja päätetään kulloinenkin arvioinnin kohteena oleva osa-alue. Arvioinnin osa-alueina ovat esimerkiksi kasvattajien ja lasten välinen vuorovaikutus, ilmapiiri, pedagogiset työtavat, leikki, osallisuus, toiminnan sisältö, oppimisympäristöt, yhteistyö huoltajien kanssa, monialainen yhteistyö ja johtajuus. Arviointikriteerit pohjautuvat Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvin) laatuindikaattoreihin. Varhaiskasvatushenkilöstö vastaa arviointikyselyyn, jonka tulosten pohjalta kehitämme varhaiskasvatustoimintaa paikallisesti ja yksiköittäin.

Päiväkodeissa jokainen tiimi laatii toimintakauden alkaessa ryhmävasun, johon kirjataan pedagogiset tavoitteet ryhmän toiminnalle toimintakauden ajaksi. Ryhmävasu toimii tiimin toiminnan käsi-kirjana ja arvioinnin välineenä. Perhepäivähoidossa tiimit laativat toimintasuunnitelman toimintakauden ajaksi. Päiväkodeissa ja ryhmäperhepäivähoidossa jokainen tiimin jäsen vastaa kaksi kertaa vuodessa tiimiarviointi-lomakkeeseen. Lomakkeessa arvioidaan omaa toimintaa tiimin jäsenenä, tiiminjäsenen keskinäistä toimintaa ja tiimin toimintaa lapsiryhmässä. Arviointilomakkeet palautetaan esimiehelle ja esimies koostaa tiimin jäsenien vastaukset yhteen ja käy vastaukset läpi tiimeissä. Koko kauden pedagogisen toiminnan arviointi toteutetaan erillisen arviointipäivän muodossa eri toimintayksiköissä.

Eurajoen kunta varhaiskasvatuspalveluiden järjestäjänä kerää huoltajilta arviointitietoa säännöllisesti. Keräämme arviointitietoa toimintayksiköittäin esimerkiksi nettikyselyinä ja ”risut/ruusut -palautteina”. Arvioinnin sisällössä painottuvat asiakastyytyväisyys, toiminnan arviointi, osallisuuden toteutuminen ja lapsen yksilöllisyyden huomioiminen. Julkaisemme kyselyjen tulokset kootusti ja tiedotamme niistä huoltajille varhaiskasvatusyksiköiden kautta. Varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö ja varhaiskasvatusjohtaja tekevät vuosittain yksiköiden pedagogisen toiminnan arvioinnista ja paikallisen vasun arvioinnista koosteen, joka lähetetään sivistyslautakunnalle. Eurajoen kunta seuraa oman toimintansa laatua sekä valvoo kunnassa toimivan yksityisen palveluntuottajan varhaiskasvatuksen laatua.

Lapsen tuen toteutumisen seuranta, arviointi ja kehittäminen systemaattisesti päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa.

Arvioidessamme tuen toteutumista yksittäisen lapsen näkökulmasta tai varhaiskasvatusryhmässä, tarkastelemme, onko varhaiskasvatuksen arjessa, toimintaympäristössä ja toiminnassa käytössä pedagogisesti laadukkaan varhaiskasvatuksen mukaiset toimintatavat ja tuen muodot. Jo yleisessä tuessa kiinnitämme huomiota strukturoidun toiminnan toteuttamiseen lapsiryhmässä ja kuvin strukturoituun oppimisympäristöön. Muita menetelmiä ovat esimerkiksi ryhmän kanssa käytössä olevat leikinvalintataulut, tukiviittomat, Ihmeelliset vuodet -ryhmänhallintamenetelmä ja Zones of regulation –menetelmän mukaiset tunteiden ilmaisua tukevat värikoodatut kuvataulut. Tehostamme tarvittaessa tuen menetelmiä ja niiden käyttöä lapsen tarpeiden mukaisesti. Arvioitaessa tuen toteu-

tumista, vaikuttavuutta ja kehittämistä tai lisäämistä on merkityksellistä havainnoida varhaiskasvat-
tajien toimintaa, oppimisympäristöä ja lasta sekä kirjata havainnot tiimissä yhdessä sovitulla tavalla.
Kaikki varhaiskasvatustiimin jäsenet osallistuvat lapsen ja toiminnan havainnointiin ja kirjaami-
seen.

Arvioimme lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa kirjattuja tuen muotoja ja käytettyjä menetelmiä
vasun päivityksen yhteydessä. Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan vähintään kerran vuodessa ja
arvioidaan kerran vuodessa tai tarvittaessa. Varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan osallistuvat
huoltajat yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan tai perhepäivähoitajan ja perhepäivähoidon
esimiehen kanssa.

Tuen seurannassa, arvioinnissa ja kehittämisessä on toisinaan myös keskeistä monialainen yhteistyö
eri toimijoiden kesken. On tärkeää, että lapsen tuen tarpeista käydään keskustelua yhdessä esimer-
kiksi lapsen huoltajien, varhaiskasvatuksen opettajan, perhepäivähoitajan, varhaiskasvatuksen eri-
tyisopettajan, neuvolan terveydenhoitajan tai lääkärin ja psykologin kesken. Monialaisen yhteistyö-
palaverin koollekutsujana toimii varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja.
Havainnointi ja havaintojen kirjaaminen mahdollistavat tuen toteutumisen seurannan, arvioinnin ja
kehittämistarpeen. Arvioinnissa on tärkeää voida palata siihen, mistä on aloitettu ja tarkastella toi-
menpiteitä, joita on tehty. Kirjattujen havaintojen pohjalta voidaan arvioida ja tarkastella tämän
hetken tilannetta ja suunnitella tulevaa.

Liite 1: Lomake vasu-keskustelun tueksi

LOMAKE VASU-KESKUSTELUN TUEKSI

Varhaiskasvatus, Eurajoki

Päivämäärä: _____

Salassa pidettävä

Varhaiskasvatuslaki (540/20189 40 §:n 3 mom.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman liite

Säilytetään pysyvästi

Tämän lomakkeen tarkoituksena on selvittää lapsenne tämänhetkisiä arjen asioita kotiin ja varhaiskasvatukseen liittyen. Lomake täytetään ennen vasu-keskustelua ja se toimii keskustelun pohjana.

Lapsen nimi _____

Syntymäaika _____

Ryhmä/perhepäivähoitaja _____

Kysymyksiä vanhemmille:

Lapsenne kiinnostuksen kohteet; mitä hän pohtii, kyselee, kokeilee tai mistä innostuu?

Lapsenne arki (ruokailu, lepo, pukeutuminen, liikkuminen jne.)

Kohtaatteko perheessänne arjen haasteita? Minkälaisia?

Lapsenne sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot; miten lapsi ilmaisee ajatuksiaan ja toiveitaan? Miten lapsi suhtautuu uusiin tuttavuuksiin?

Miten lapsenne ilmaisee tunteitaan?

Mikä lapsessanne ilahduttaa juuri nyt?

Minkälaisia taitoja/tapoja/arvoja toivotte lapsenne oppivan?

Toiveita yhteistyölle ja muuta huomioitavaa:

KIITOS VASTAUKSISTANNE!

Liite 2: Lomake vasu-keskustelun tueksi (lapsen lomake)

Lapsen nimi
OLEN
TAITAVA

HALUASIN OPPIA

MINUA KIINNOSTAA

TOIVON, ETTÄ VARHAISKASVATUKSESSA

VARHAISKASVATUKSESSA KIVOINTA ON

TYKKÄÄN LEIKKIÄ

EN PIDÄ

Lapsen sukunimi _____ pvm _____ Laatija _____

Varhaiskasvatussuunnitelman liite, säilytetään pysyvästi

Liite 3: Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Laatimispäivämäärä:

Päivitys:

Salassa pidettävä

Varhaiskasvatuslaki (540/2018) 40 §:n 3 mom.

Säilytetään pysyvästi

1. Perustiedot

Lapsen nimi	Syntymäaika
Varhaiskasvatuksen toimipaikka	
Huoltaja/huoltajat/muu laillinen edustaja	
Huoltajan/huoltajien/muun laillisen edustajan yhteystiedot	
Yhteydenpitoon liittyviä lisätietoja	

2. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen

2.1 Laatimisesta vastaava henkilö ja tämän yhteystiedot
2.2 Muu laatimiseen osallistunut henkilöstö/asiantuntijat

2.3 Miten lapsen näkökulma ja mielipiteet otetaan huomioon

2.4 Miten huoltajien näkemykset otetaan huomioon ja miten yhteistyö on järjestetty

3. Monialainen yhteistyö

3.1 Organisaatiot, henkilöt ja yhteystiedot

3.2 Sovitut yhteistyötavat, vastuut ja palvelut

4. Lapsen mahdollisen aiemman varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisen arviointi

4.1 Tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutuminen

4.2 Lapsen tuen arviointi

4.3 Muut havainnot lapselle aiemmin laaditusta varhaiskasvatussuunnitelmasta

5. Tavoitteet pedagogiselle toiminnalle ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi
Tavoitteet ja toimenpiteet koskevat kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuutta sekä lapsen tukea.

5.1 Lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet sekä niiden huomioon ottaminen		
5.2 Tavoitteet pedagogiselle toiminnalle	5.3 Toimenpiteet ja menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi	
5.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia		
5.5 Mahdolliset muut lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeen liittyvät tarpeet sekä lapsen tuen toteuttamiseen liittyvät tavoitteet ja tuen muodot (pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset)		
5.6 Lapsen tuen toteuttamista koskeva hallintopäätös		
Tukipalvelut (yleinen tuki) pvm/annettu pvm/kumottu	Tehostettu tuki pvm/annettu pvm/kumottu	Erityinen tuki pvm/annettu pvm/kumottu

5.7 Tarkennuksia toimintavuoden aikana lapsen tarpeiden mukaan (pvm/huomiot)

6. Muut mahdolliset lapsen varhaiskasvatuksessa huomioitavat asiat

7. Laatisessa hyödynnetyt muut mahdolliset asiakirjat ja suunnitelmat

8. Seuranta- ja arviointiajankohdat

Päivämäärä

9. Allekirjoitukset

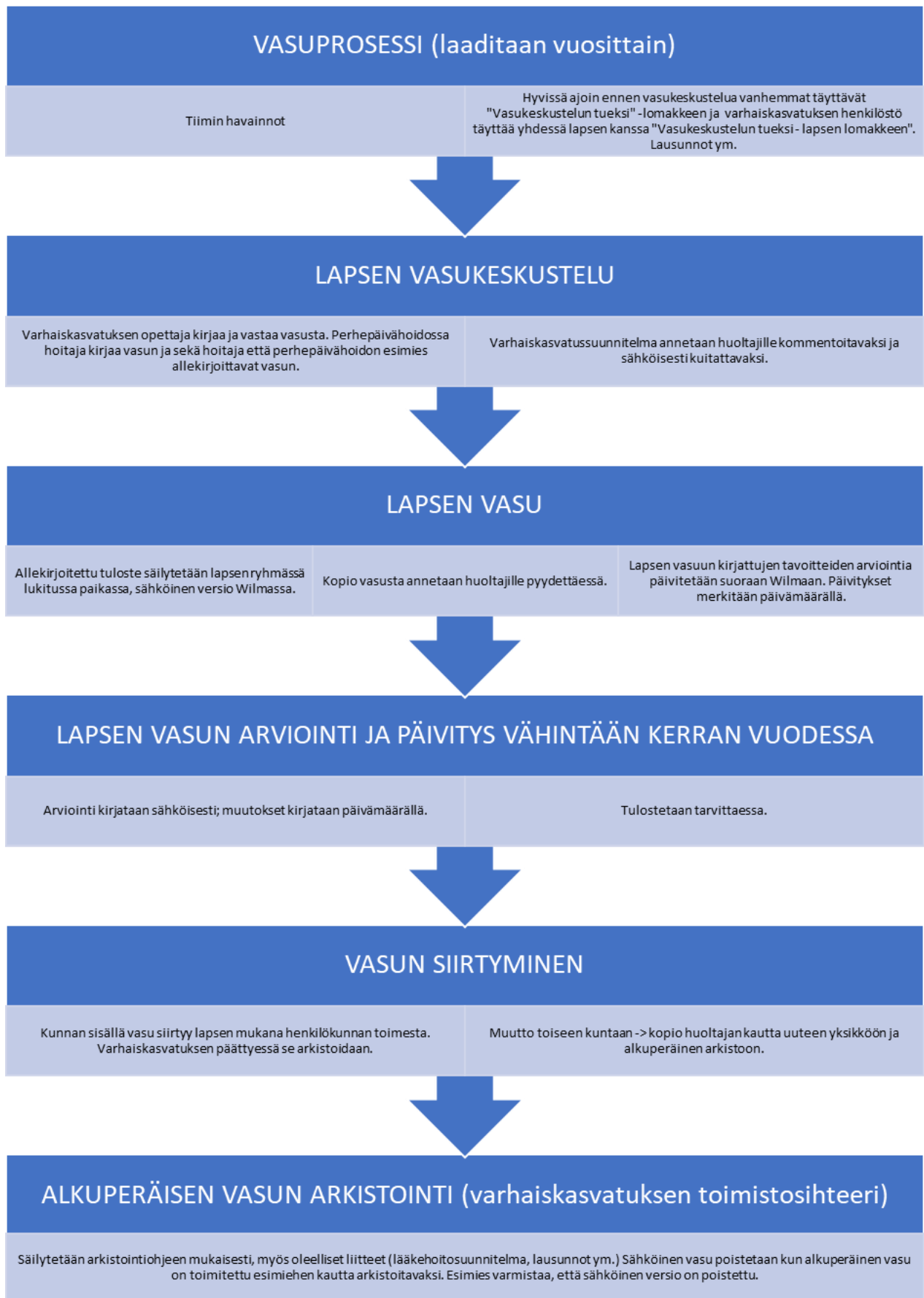
Vasun laatija

Huoltaja

Vasun laatisesta vastaava

Huoltaja

Liite 4: Vasuprosessi

Liite 5: Uusi lapsi päiväkodissa

UUSI LAPSI PÄIVÄKODISSA

HENKILÖKUNNAN VAL- MISTELUT	LAPSI	VANHEMMAT	RYHMÄITYMINEN	LOMAKKEET
<ul style="list-style-type: none"> ryhmässä tehtävät lokerot tuolit muki sänky pyykkipojat nimilaput henkarit tiedon jakaminen tiimissä lapsen tietoihin tutustu- minen tiedotus uudesta lapsesta koko talolle infossa esittäytyminen vanhem- mille 	<ul style="list-style-type: none"> koko talon esittely ryhmätilojen esittely tavat ja tottumukset ko- tona pelot pitää/ ei pidä luonne ruokailu/ruuat wc/ kuivaksi opettelu unikaverit äidin/isän kuva lepohekki/ nukahta- minen kodintuoksuinen turva leikit ja lelut lapsi saa valita (jos mah- dollista): naulakko oma merkki vastuutyöntekijä ensim- mäisten viikkojen ajaksi pehmeä lasku/ yksilölii- syyden huomioiminen kai- kissa arjen tilanteissa ikävän tullen lohduttelu -> syyliäika! 	<ul style="list-style-type: none"> koko talon esittely ryhmätilojen esittely pidämme huolta lapses- tasi tavat ja tottumukset kotona viesti/kuva kotiin päi- västä päivittäiset kuulumi- set vanhemmat mukana hoi- don aloituksessa riittävä tutustuminen (myös lepohetkillä ja ruokailussa) rauhallinen päivän aloitus (aikuinen saa jäädä) päivittäiset kuulumiset kasvatuskeskustelu nope- asti aloittamisen jälkeen muut tärkeät henkilöt perhe, sisarukset isovanhemmat 	<ul style="list-style-type: none"> lapsille kertominen uuden lapsen paikkojen suunnittelu entuudesta tuttujen ai- kuisten ja lasten selvittä- minen tutustumisleikit tunteiden käsittely ennen ja jälkeen lapsen saapumi- sen uusi lapsi ryhmä aikuisen läsnäolo aikuinen ohjaus hyvän leikkikaverin löytymisessä 	<p><u>päiväkodilta vanhemmille</u></p> <ul style="list-style-type: none"> tietoja lapsesta tervetulokirje lapselle ryhmän nimi aikuisten kuva mitä kivaa meillä tehdään vanhemmille käytännöt <p><u>vanhemmilta päiväkodille</u></p> <ul style="list-style-type: none"> edelliset vasut (mikäli on) -> muut mahdolliset lau- sunnot allergiat/vältettävät ruoka-aineet/sairaudet

Liite 6: Uusi lapsi ryhmäperhepäiväkodissa

UUSI LAPSI RYHMÄPERHEPÄIVÄHOIDOSSA

HENKILÖKUNNAN VAL- MISTELUT	LAPSI	VANHEMMAT	RYHMÄITYMINEN	LOMAKKEET
<ul style="list-style-type: none"> <u>ryhmässä tehtävät</u> • lokerot • sänky • nimilaput • henkarit <p><u>tiedon iakaminen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • tiimissä • lapsen tietoihin tutustu- minen • esittäytymiset vanhem- mille 	<ul style="list-style-type: none"> • ryhmiksen esittely • tavat ja tottumukset ko- tona <ul style="list-style-type: none"> ○ pelot ○ pitää/ ei pidä ○ luonne ○ ruokailu/ruuat ○ wc/ kuivaksi opettelu ○ unikaverit ○ äidin/isän kuva ○ lepoetki/ nukahta- minen ○ kodintuoksuinen turva ○ leikit ja lelut • lapsi saa valita (jos mah- dollista): <ul style="list-style-type: none"> ○ naulakko ○ oma merkki • pehmeä lasku/yksilöllisyy- den huomioiminen kai- kissa arjen tilanteissa • ikävän tullen lohduttelu -> syliaika! 	<ul style="list-style-type: none"> • koko talon esittely • ryhmätilojen esittely • pidämme huolta lapses- tasi <ul style="list-style-type: none"> ○ tavat ja tottumukset kotona ○ viesti/kuva kotiin päi- västä ○ päivittäiset kuulumi- set • vanhemmat mukana hoi- don aloituksessa <ul style="list-style-type: none"> ○ riittävä tutustuminen (myös lepoetkillä ja ruokailussa) ○ rauhallinen päivän aloitus (aikuinen saa jäädä) • päivittäiset kuulumiset • muut tärkeät henkilöt <ul style="list-style-type: none"> ○ perhe, sisarukset ○ isovanhemmat 	<ul style="list-style-type: none"> • lapsille kertominen • uuden lapsen paikkojen suunnittelu • entuudestaan tuttujen ai- kuisten ja lasten selvittä- minen • tutustumisleikit • tunteiden käsittely ennen ja jälkeen lapsen saapumi- sen <ul style="list-style-type: none"> ○ uusi lapsi ○ ryhmä ○ aikuisen läsnäolo ○ aikuisen ohjaus hyvän leikkikaverin löytymisessä • huomioitava myös ulkoilu- tilanteissa 	<p><u>ryhmiksestä vanhemmille</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • varhaiskasvatuksen aloi- tukseen liittyvät lomak- keet • <u>ryhmiksen esite</u> <p><u>vanhemmilta päiväkodille</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • edelliset vasut (mikäli on) -> muut mahdolliset lau- sunnot • allergiat/vältettävät ruoka-aineet/sairaudet

UUSI LAPSI PERHEPÄIVÄHOIDOSSA

Liite 7: Uusi lapsi perhepäivähoidossa

HENKILÖKUNNAN VAL-	LAPSI	VANHEMMAT	RYHMÄITYMINEN	LOMAKKEET
MISTELUT	<ul style="list-style-type: none"> • perhepäivähoitopaikan esittely • tavat ja tottumukset kotonalla • pelot • pitää/ ei pidä • luonne • ruokailu/ruuat • wc/ kuivaksi opettelu • unikaverit • äidin/isän kuva • lepohetki/ nukahtaminen • kodintuoksuinen turva • leikit ja lelut • pehmeä lasku/ yksilöllisyyden huomioiminen kaisa arjen tilanteissa • ikävän tullen lohduttelu -> syliaika! 	<ul style="list-style-type: none"> • perhepäivähoitopaikan esittely • pidämme huolta lapsesi tasta • tavat ja tottumukset kotona • viesti/kuva kotiin päin • päivittäiset kuulumiset • vanhemmat mukana hoidon aloituksessa • riittävä tutustuminen (myös lepohetkillä ja ruokailussa) • rauhallinen päivän aloitus (aikuinen saa jäädä) • päivittäiset kuulumiset • muut tärkeät henkilöt • perhe, sisarusket • isovanhemmat 	<ul style="list-style-type: none"> • lapsille kertominen • entuudestaan tuttujen aikuisten ja lasten selvittäminen • tutustumisleikit • tunteiden käsittely ennen ja jälkeen lapsen saapumisen • uusi lapsi • ryhmä • aikuisen läsnäolo • aikuisen ohjaus hyvän leikkikaverin löytymisessä 	<p><u>perhepäivähoidosta vanhemmille</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • varhaiskasvatuksen aloitukseen liittyvät lomakkeet • varahoitopaikan esite <p><u>vanhemmilta perhepäivähoitoon</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • edelliset vasut (mikäli on) -> muut mahdolliset lausunnot • allergiat/vältettävät ruoka-aineet/sairaudet

Liite 8: Aloituskeskustelulomake

ALOITUSKESKUSTELULOMAKE

Varhaiskasvatus, Eurajoki

Päivämäärä: _____

Salassa pidettävä

Varhaiskasvatuslaki (540/2018) 40 §:n 3 mom.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman liite

Säilytetään pysyvästi

Lapsen nimi _____

Syntymäaika _____

Ryhmä/Perhepäivähoitaja _____

Kysymyksiä lapselle:

1) Perheeseen kuuluu

2) Minulle muut tärkeät ihmiset/eläimet

3) Mitä leikkejä haluat leikkiä/mistä leluista pidät?

4) Mistä sinä pidät?

5) Mistä et pidä?

6) Mitä haluaisit päiväkodissa/perhepäivähoidossa tehdä (esim. leikit, laulut, liikkuminen, askartelut, sadut)?

Kysymyksiä vanhemmille:

1) Mitkä ovat lapsenne vahvuudet?

2) Kiinnostuksen kohteet (mitä lapsi pohtii, ihmettelee, tutkii)?

3) Millaisia leikkejä lapsenne leikkii mielellään?

4) Kuinka omatoimisesti ja monipuolisesti lapsenne ruokailee? Miten lapsenne suhtautuu uusien makujen maisteluun?

5) Millainen on lapsenne tämänhetkinen unen tarve ja unirytmisi (unikaverit, päivälepo, iltarutiinit)?

6) Millaiset lapsenne omatoimisuuden taidot ovat (wc, pukeutuminen)?

7) Pitääkö lapsenne fyysisesti aktiivisista leikeistä ja liikkuuko hän mielellään?

8) Miten lapsenne suhtautuu toisiin lapsiin ja aikuisiin?

9) Miten lapsi ilmaisee tunteitaan?

10) Missä asioissa lapsenne tarvitsee kannustusta ja rohkaisua?

11) Miten lapsenne suhtautuu pettymyksiin?

12) Kuinka paljon ja millaista mediaa lapsenne käyttää ja näkee (tv, tietokonepelit yms.)?

13) Muuta huomioitavaa tai toiveita varhaiskasvatukselle (esim. kodin ja varhaiskasvatuksen yhteiset tavoitteet ja elämäkatsomukseen liittyvät asiat):

KIITOS VASTAUKSISTANNE!

Liite 9: Tiedonsiirtolomake varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

TIEDONSIIRTOLOMAKE VARHAISKASVATUKSESTA ESIOPETUKSEEN

Lapsen nimi (kirjoittaa itse): _____

Varhaiskasvatusyksikkö: _____

Päivämäärä: _____

ARJEN TAIDOT

	VARHAISKASVATUS		HUOLTAJAT	
	OSAA	HARJOITTE- LEE	OSAA	HARJOITTE- LEE
Pukeminen				
Ruokailu				
WC				

Mitä muuta haluat kertoa lapsesta (esim. allergiat, lääkitykset):

SOSIAALISET TAIDOT

	VARHAISKASVATUS		HUOLTAJAT	
	OSAA	HARJOITTE- LEE	OSAA	HARJOITTE- LEE
On vuorovaikutuksessa aikuisten kanssa				
Leikkii vastavuoroisesti toisten lasten kanssa				
Ilmaisee tunteitaan hyväksyttävällä tavalla				
Kestää pettymyksiä				
Pystyy toimimaan ryhmässä				

Mitä muuta haluat kertoa lapsesta (esim. hyvät kaverit):

MOTORIIKKA JA HAHMOTTAMINEN

	VARHAISKASVATUS		HUOLTAJAT	
	OSAA	HARJOITTE- LEE	OSAA	HARJOITTE- LEE
Kätisyys on vakiintunut				
Leikkaa saksilla				
Kynäote on oikea				
Pelaa lauta- ja palapelejä				
On mielellään mukana liikunnallisissa leikeissä				
Tunnistaa ja nimeää kehonosia				
Heittää ja ottaa pallon kiinni				
Hyppii yhdellä jalalla				

Mitä muuta haluat kertoa:

KIELELLISET JA MATEMAATTISET TAIDOT

	VARHAISKASVATUS		HUOLTAJAT	
	OSAA	HARJOITTE- LEE	OSAA	HARJOITTE- LEE
Tunnistaa oman nimensä				
Nimeää värit				
Toimii ja muistaa annetut ohjeet				
Kuuntelee satuja ja tarinoita				
Tunnistaa lukumäärät 1-5				

Mitä muuta haluat kertoa lapsesta (esim. puuttuvat äänneet):

Tämä lomake toimitetaan lapsen esiopetukseen

Allekirjoitukset:

Varhaiskasvatuksen edustaja

Huoltaja/huoltajat

Oma kuva: